

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Katedra Sociologie

Tomáš Křap

**Fenomén radikálních fotbalových
fanoušků**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Jana Duffková, CSc.
Praha 2007

Prohlášení: „Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury.“

V Praze 16.4. 2007

Tomáš Křap

Děkuji PhDr. Janě Duffkové, CSc. za odborné vedení diplomové práce, konzultace a cenné připomínky.

Obsah

<i>Obsah</i>	4
<i>Úvod</i>	6
1.kapitola	
<i>Přehled základních pojmů a obecná charakteristika problému</i>	9
1.1 Rozlišení fotbalového chuligánství.....	11
1.2 Typologie a charakteristiky radikálních fanoušků.....	13
2.kapitola	
<i>Fotbaloví fanoušci - situace ve světě a v ČR</i>	17
2.1 Historie fotbalového chuligánství v evropských zemích.....	17
2.2 Anglie – hlavní aréna fotbalového chuligánství.....	19
2.2.1 Angličtí radikální fanoušci v první polovině 20.století.....	19
2.2.2 Angličtí hooligans jako problém (šedesátá léta 20.století).....	20
2.2.3 Změna image a politizace hooligans (sedmdesátá a osmdesátá léta 20.století).....	21
2.2.4 Angličtí hooligans na konci 20.století.....	22
2.3 Fotbalové chuligánství v zemích mimo Anglii.....	24
2.3.1 Radikální fanoušci v západní Evropě.....	24
2.3.2 Radikální fanoušci v postkomunistických zemích Evropy.....	28
2.4 Radikální fanoušci v ČR.....	32
2.4.1 Počátky fotbalového násilí.....	32
2.4.2 Vývoj po roce 1989.....	34
2.4.3 Fotbaloví chuligáni a jejich (sebe)prezentace na internetu.....	37
2.5 Formy chuligánství.....	40

3.kapitola	
<i>Sociální patologie</i>	42
3.1 Sociologické, sociálně-psychologické a psychologické teorie chování radikálních fanoušků.....	42
3.1.1 Psychologické koncepce.....	42
3.1.2 Sociologické a sociálně-psychologické koncepce.....	47
3.2 Další příčiny a vlivy v chování fotbalových chuligánů.....	53
3.2.1 Vrozené osobnostní dispozice.....	54
3.2.2 Rodina.....	56
3.2.3 Škola.....	59
3.2.4 Vliv skupiny, subkultury, vrstevníků.....	60
3.3 Sociální deviace.....	63
3.3.1 Labelling.....	63
3.3.2 Anomie.....	64
3.3.3 Otázka konformity.....	65
3.4 Hnutí skinheads.....	67
4.kapitola	
<i>Možnosti do budoucna</i>	70
<i>Závěr</i>	79
<i>České resumé</i>	82
<i>English resumé</i>	83
<i>Použitá literatura</i>	84
<i>Přílohy</i>	I-XVII

Úvod

Fenomén fotbalového fandění (řádění, či vandalství), by byl zkoumán, i kdyby toto jednání jedinců nebylo problémové, neboť i samotná fascinace sportem v tak masovém měřítku je pro sociologii i pro jiné vědní obory velmi zajímavá. Jelikož se však tento fenomén problémovým stal, zájem o tento jev se ještě mnohokrát zvýšil.

Se sportem se v dnešní době člověk střetává prakticky na každém kroku. Sport se stal jednou z celospolečensky důležitých oblastí života. Dá se říci, že se sport během dvacátého století stal důležitou institucí.¹

Můžeme hovořit o aktivním nebo pasivním přístupu ke sportu. Aktivním přístupem se rozumí vlastní sportovní činnost individua, pasivní přístup pak zahrnuje sportovní diváctví. Když porovnáme počty osob s aktivním nebo pasivním přístupem ke sportu, jednoznačně budou převažovat sportovní diváci nad vlastními sportovci. Já osobně jsem jeden čas patřil mezi obě skupiny, jak mezi osoby s aktivním přístupem, tedy sportovce (v dorosteneckém věku jsem hrával závodně kopanou), tak mezi osoby s pasivním přístupem – sportovním divákem (byl jsem a stále zatím jsem fotbalovým fanouškem). Na ligové zápasy první fotbalové ligy se snažím chodit pravidelně od druhého stupně základní školy, fotbal a dění kolem něj mne vždy zajímal, i proto jsem si vybral jako téma diplomové práce radikální fanoušky. Chuligány z povzdálí pozoruji od dob, kdy jsem začal chodit na ligová utkání. Dá se říci, že jsem použil metodu nezúčastněného pozorování, neboť pro mne nebyla banda chuligánů referenční skupinou, ale pouze objektem pozorování.

Lidé přicházející na stadiony a jiná sportoviště jsou velice různorodou směsicí jednotlivců či skupin. Sportovní diváci se mohou navzájem odlišovat věkem, pohlavím, národností, ale také například svým sociálně-ekonomickým

¹ Čermák, V., Linhart, J.: Sociologie sportu. Praha, Olympia 1986

zařazením. Tato různorodost se odráží i v jejich hodnotových orientacích. Tato odlišnost hodnotových orientací se může promítnout do vzájemných interakcí a může tak docházet ke střetům, a to jak názorovým, tak postojoým. Většina vzájemných interakcí sice nevybočí z rozmezí obecně uznávaných norem, ale jsou také zaznamenány případy, které vyústily v závažné a někdy i tragické události. Pozitivní vlivy sportovního diváctví tak bývají mnohdy zastíněny negativními projevy samotných diváků.²

Každý z nás se určitě někdy setkal ve sdělovacích prostředcích, nebo alespoň z doslechu, že se tu a tam poperou dva tábory fanoušků různých fotbalových klubů. Bohužel tento problém není tak jednoduchý, aby se zestručnil jen na šarvátky fanoušků. Zajímavé a důležité je podle mého ptát se, odkud tito lidé pocházejí, tzn. z jakých sociálních vrstev, jaké jsou příčiny jejich chování, zajímají se o sport nebo jen potřebují vybit frustraci ze svého života, proč se zrovna zaměřili na fotbal atd.

Všechny oblasti studia sociologie je třeba zkoumat v rámci specifického společenského kontextu, neboť v různých prostředích existují rozdílné tlaky. Toto téma, jak jsem již předestřel výše, je možné zkoumat z různých úhlů pohledu, můžeme vytvořit několik typologií návštěvníků fotbalových zápasů, můžeme se podrobněji zaměřit na porovnání situace v různých zemích světa, nebo přiblížit historii tohoto fenoménu. Tento problém lze také nahlížet z psychologické a sociálně-psychologické perspektivy – jaké jsou příčiny delikvence fanoušků – osobnost, rodina, skupina, etnický původ; nebo také samozřejmě z pohledu sociologie, např. sociologie sociálních deviací, sociologie životního stylu, sociologie sportu atd. Většinu z výše zmíněných perspektiv a pohledů zkoumání, včetně historického exkursu, se pokusím ve své práci obsáhnout.

Fotbalové chuligánství je velkým problémem současnosti. Činovníci fotbalových klubů, stejně tak jako statní orgány se snaží vandalství a

² Slepíčka, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

chuligánství dostat z fotbalových stadionů. Myslí si, že brutalita na stadionech negativně ovlivňuje návštěvnost na fotbalových utkáních, odrazuje rodiny s dětmi, aby se podívaly na stadion a nemusely se při tom bát, že se jim něco stane. Když se jim částečně podaří vytlačit chuligánství ze stadionů, na stadionu je relativní klid, střety mezi fanoušky se však přesouvají na parkoviště, benzinové pumpy, nádraží a tak podobně, neboť samotné skupiny se rozpráší nepodaří.

Hlavním cílem této práce je podrobněji popsat tento fenomén-problém a hlavně odhalit příčiny chování fanoušků, nakonec se pokusit navrhnout nějaké doporučení pro řešení problémů s fanoušky – existují různé studie, jak řešit fotbalové chuligánství a to v hlavně ve Velké Británii, otázkou však zůstává, jestli britský vzor lze použít i například v českých poměrech a také jestli je politická vůle tyto problémy řešit.

V posledních desetiletích se předmětem intenzivního mediálního, politického i akademického zájmu stala problematika fotbalového chuligánství, případně i dalších negativních jevů spojených s fotbalem (rasismus, xenofobie, propojení s různými formami organizovaného zločinu apod.). Česká republika v tomto směru není výjimkou.

Hlavním útočištěm fotbalového chuligánství je Evropa, kde existuje i nejrozvinutější politika proti tomuto fenoménu i nejdůkladnější akademický výzkum této problematiky. Evropské dění rovněž nejvíce ovlivňuje situaci v České republice, přičemž díky utkáním v rámci evropských pohárů a kvalifikací na Mistrovství světa či Evropy ve fotbale jsou čeští občané konfrontováni především s projevy různých evropských chuligánských skupin. Je však skutečností, že v Latinské Americe jsou rovněž silné chuligánské gangy, násilnosti provázely i řadu vnitrostátních i mezistátních utkání v Africe a Asii.

1. kapitola

Přehled základních pojmů & obecná charakteristika problému

Základní otázkou je, proč chodí diváci na fotbalová utkání. Přitažlivost hry nespočívá jen ve fotbalovém umění hráčů a v estetickém hledisku hry, ale také v napětí plynoucím z momentu rizika a náhody, promítajícího se do výsledku, a s tím související možností dát volný průchod svému nadšení, zklamání, postoje k hráčům a rozhodčím.

Některé party a skupiny lidí přicházejí na stadion s cílem odreagovat se, a v případě nepříznivého průběhu hledat viníka, vyvolat konflikt. Na sportovní diváky lze pohlížet jako na jedince, kteří se realizují ztotožněním se svým idolem a vyhledávají silné emoční prožitky úspěchů a nezdaru, opojení a zklamání zvnitřněním jeho vítězství a proher se svými vlastními úspěchy a nezdary. Lidé skrze sportovce realizují své sny o úspěšnosti.

Přibližně od šedesátých let dvacátého století se v souvislosti s kopanou začaly množit nejrůznější excesy, při kterých se namísto hry a jejích výsledků dostávaly do popředí mediálního, společenského i politického zájmu takové negativní projevy některých návštěvníků fotbalových utkání, jako byly výtržnosti, vandalismus, rvačky a obdobné verbální i brachiální konflikty ústící v agresi mezi násilníky a rozhodčím, násilníky a hráči a násilnickými skupinami navzájem. Postupně se v souvislosti s fotbalem zintenzivnily i projevy xenofobie, rasismu, antisemitismu a nacionálního šovinismu. Velká část zmíněných aktivit byla realizována organizovanými skupinami, často i s určitou hierarchií.

Nemalou úlohu v poklesu diváckého zájmu střední a starší generace o fotbalové dění hraje právě prostředí a atmosféra na stadionech. Zejména vandalismus a projevy násilí v hledišti, ale i hrubost a porušení zásad fair play na hřišti je odrazují od návštěv na stadionu. Obavy diváků přivádět do hlediště své děti nebo manželky znemožňují uskutečnit záměr - „sportovní utkání jako rodinná zábava“.

Nejběžnější pojmenováním tohoto fenoménu se stalo „fotbalové chuligánství“. Fotbalové chuligánství bývá někdy označováno za „britskou nemoc“ („*british disease*“). Jeho kořeny totiž leží na britských ostrovech, odkud se později rozšířilo i do dalších západoevropských zemí a později i do východní Evropy.³ Jako první se touto problematikou začali zabývat britští sociologové a sociální psychologové. Centrem akademického výzkumu se stalo především Sir Norman Chester Centre for Football Research při katedře sociologie na University of Leicester.

Mnoho druhu chování, které se běžně popisují jako chuligánství, jsou vlastně ritualistické a nenásilné. Sestává se z verbálního napadání soupeřových fanoušků, vyhrožování útokem a jiné obecné „kočkování“, často jde jen provokování pro zábavu.⁴

³Carnibella, G. a kol.: Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group. Oxford, The Social Issues Research Centre 1996. Přejato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbalovi chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

⁴Williams, J.: Fact sheet 1: Football and football hooliganism. Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001

1.1 Rozlišení fotbalového chuligánství

Sportovní diváctví netvoří stejnorodý celek. Liší se podle předmětu svého zájmu, intenzitou tohoto zájmu a s tím spojeným stupněm vědomostí a znalostí o něm. Liší se i ve způsobu projevů svých prožitků ze sledované činnosti. Jiný je ve svých projevech, znalostech, prožitcích a zájmu na výsledku fotbalový divák, jiný divák basketbalový, atletický či tenisový.

Jednotlivé sporty kladou odlišné nároky na odborné znalosti svých diváků. Jsou sportovní odvětví, která může „prožít“ jen zasvěcený divák. Jiná sportovní odvětví takové nároky nekladou. Každý v hledišti se cítí povoláním odborníkem. Některá sportovní odvětví nabízejí podívanou plnou agresivity a útočí především na emoce diváků. Dramatické situace se střídají a výsledek může být dlouho na vážkách. Těmito charakteristikami se vyznačuje právě kopaná.

Důležité je odlišení fotbalových chuligánů od dalších osob, které sledují fotbalová utkání. V tomto kontextu je možné vymezit tři velké skupiny osob: **1. fotbalové diváky, 2. fotbalové fanoušky, 3. fotbalové chuligány** (hooligans, rowdies).⁵

1. Fotbalového diváka je možné charakterizovat jako pasivního pozorovatele hry, který není ovlivněn rivalitou obou týmů a na utkání tedy pohlíží zcela neutrálně. Zpravidla nesleduje jen fotbalová utkání, ale i další sporty. Diváka obdobně jako na nespportovních představeních zajímá děj a výsledek podívané, můžeme ho přirovnat k návštěvníkovi divadelního představení. Není spjat s konkrétním klubem, nenosí jeho symboly, ani se

⁵Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbalové chuligány. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str.10

s klubem neztotožňuje. Divák tedy není vnitřně zaujatý, což u něj zvyšuje objektivní hodnocení hry i jednotlivých výkonů.⁶

2. Fotbalový fanoušek je ke kopané vázán prostřednictvím oblíbeného mužstva či konkrétního oblíbeného hráče. Má jistá očekávání k průběhu zápasu, resp. požaduje výhru „svého klubu“, a díky identifikaci s mužstvem prožívá úspěchy i neúspěchy klubu. Fotbal je většinou jediným oblíbeným sportem fanouška.⁷ Fotbaloví fandové svoji identifikaci prezentují především oblečením - replikami dresů, klubovými šálami, kšiltovkami, triky, vlajkami, odznaky atd. Pro fotbalového fanouška je už charakteristické dělení na „MY“ (fanoušci klubu, mají dresy a klubové barvy) a „ONI“ (fanoušci jiných klubů).⁸

3. Fotbaloví chuligáni se sdružují ve skupinách tvořených většinou mladými militantně orientovanými rádoby příznivci. Ti přicházejí na fotbalové utkání či do jejich okolí s primárním cílem vyvolat konflikt či bitku s jinými obdobnými skupinami soupeřova týmu. Tyto skupiny (party, gangy) mají vlastní názvy, kterými se vymezují proti neorganizovaným skupinám a také vůči jiným skupinám. Některé z těchto part jsou velice dobře organizovány a nesjednocují je pouze klubové rivalství a nenávisť k nepřátelským chuligánským skupinám, ale i politické, rasové, náboženské, národnostní, regionální nebo sociální motivy. Chuligáni se často ani neidentifikují s fotbalovým klubem, ale pouze se svojí skupinou.⁹

Svoji totožnost fotbaloví chuligáni prezentují především streetwareovým oblečením oblíbených značek, vlajkami, šálami s motivy typickými pro určitou chuligánskou skupinu, fanziny (magazíny fanoušků, např. webové) apod. Fotbalové chuligánství se přeneslo i do textů písní hudebních skupin (nejčastěji se tyto hudební skupiny hlásí k hnutí skinheads, popřípadě punk).

⁶Tamtéž

⁷Tamtéž

⁸Slepička, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

⁹Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

1.2 Typologie a charakteristiky radikálních fotbalových fanoušků

Marsch, Rosser a Harré se při svých analýzách pozorování chování fotbalových příznivců při zápasech zaměřili na význam skupinové identity a sociálních rolí ve fanouškovských sektorech na stadionech. Fanouškovskou subkulturu v „kotlích“ (anglicky *ends*) pojali jako obecnou platformu pro rozvíjení specifických sociálních rolí a alternativních kariér.¹⁰

Na základě výsledků zúčastněného pozorování a analýzy videozáznamů chování příznivců oxfordského fotbalového klubu klasifikovali sedm typů sociálních rolí mezi aktivními osobami v „kotle“, které představovaly různé typy jednání a vyžadovaly rozličné individuální kapacity. Jsou to tyto typy - 1. *Chant leader*, 2. *Aggro leader*, 3. *Nutter*, 4. *Hooligan*, 5. *Organiser*, 6. *Fighter*, 7. *Heavy drinker*.¹¹

První sociální rolí je **chant leader** (či také *caller*), je iniciátorem chorálů, zpěvů, pokřiků atd. Chant leader se realizuje při vypracovávání a kreativním vymýšlení pokřiků a chorálů. Nejčastěji jsou to variace na známé popové písně, například „*Go west*“ od skupiny „*Pet shop boys*“, resp. „*Village people*“, na jejichž refrény vymýšlejí vlastní krátké texty.

Druhou sociální rolí je tzv. **aggro leader** (útočník). Pokud vznikne konflikt s rivalitní skupinou, útočníci stojí vždy v první řadě, používají i různé druhy zbraní.

Třetí sociální rolí je tzv. **nutter** („šasek“). Jeho chování ostatní vnímají jako potřeštěné, šílené a bláznivé.

Čtvrtou sociální rolí je **hooligan** („chuligán“).

¹⁰Marsch, P., Rosser, E., Harré, R.: *Life on the terraces*. 1978. In: Gelder, K., Thornton, S. (eds.): *The subcultures reader*. London and New York, Routledge 1997. Převzato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: *Fotbalová chuligáni. Evropská dimenze subkultury*. Brno, Barrister&Principal 2004

¹¹ Tamtéž, str. 17

Pátou je **organizer** („organizátor“) a předposlední klasifikovanou rolí je tzv. **fighter** („rváč“). Rváči jsou aktivní při podněcování ostatních fanoušků ke střetům s jinou skupinou a rovněž jako první vedou útoky na příznivce jiných týmů.

Poslední, sedmou sociální rolí je **heavy drinker** („opilec“), ti jsou ve skupině věhlasní tím, že dovedou vypít neskutečné množství piva, objevují se pod vlivem alkoholu i na fotbalových zápasech, a proto jsou často ze stadionu vyvedeni policií.¹²

Výše popsané sociální role chuligánů na fotbalovém stadionu asi nejvíce odpovídají realitě. Se všemi těmito sociálními rolemi se můžeme také setkat v ochozech českých fotbalových stadionů.

Další typologie identity fotbalových chuligánů týmu Oxford United od trojice Marsch, Rosser a Harré je vytvořena na základě jejich věku a dosavadní „chuligánské kariéry“. V této typologii jsou chuligáni rozděleni do šesti skupin (A-F).¹³

Skupina A byla označena jako **Rowdies** (anglické slovo *row* znamená v češtině rvačku, pranicí) a byla složena z přibližně 30 chlapců s průměrným věkem kolem 15 let.

Skupina B byla proměnlivějšího složení a měnila se dle atraktivity fotbalového zápasu. Typickou charakteristikou této skupiny však byla vyšší přítomnost osob se záznamy o zatčení, s podmíněnými tresty či se sociálním dohledem. Členové této skupiny nebyli pravidelnými návštěvníky všech fotbalových zápasů.

Skupina C byla tvořena staršími chlapci než byli Rowdies a byla označena jako **Town boys**. Průměrný věk byl přibližně 18 let.

¹² Tamtéž, str. 17

¹³ Tamtéž, str. 18

Skupiny D a E byly mnohem méně homogennější než A-C. Skupinu E tvořili starší návštěvníci než skupinu D. Ve skupině D se vyskytovaly i dívky a ženy.

Skupinu F tvořily převážně malé děti s průměrným věkem asi deset let. Tato skupina byla označována jako *Novices* („nováčci“).

Nováčci, Rowdies a Town boys jako oddělené skupiny umožňovaly utvářet tzv. lineární hierarchii.

Tato typologie je podle mého názoru silně závislá na prostředí, ve kterém probíhal výzkum. Výše popsané skupiny by měly v jiné zemi (možná pouze i na jiném anglickém stadionu) zcela odlišné rozdělení, počty členů, věkové složení chuligánů v jednotlivých skupinách atd.

Mareš ve své práci „*Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*“ popisuje neformální typologii fotbalových fanoušků podle vnějších forem projevu přízně: fans (fandové), ultras (zaměřující se na efektivní činnost na stadionech – transparenty, choreografie, klubové písně, pyrotechnika), hooligans (též rowdies – zaměřeni na výtržnosti a násilí) a roligans (vzniklí na protest vůči brutalitě hooligans dávají přednost povzbuzování, doplňovanému o recesistické prvky).¹⁴ Tato typologie je neformální, v realitě mohou jednotlivé typy splývat nebo mohou být používány v jiném významu.

Podle politické orientace by bylo možné vymezit : **1. apolitické chuligány** (nemají zájem o politiku v souvislosti se svou chuligánskou činností), **2. ultrapravicové chuligány**, **3. ultralevicové chuligány**, **4. etnicko-regionalistické chuligány** (zpravidla se jedná o příslušníky etnických menšin a nebo obyvatele marginalizovaných regionů, kteří chuligánským jednáním chtějí přispět k etnicko-politické emancipaci menšiny a nebo posílení pozice regionu),

¹⁴ Mareš, M.: *Pravicový extrémismus a radikalismus v ČR*. Brno, Barrister&Principal 2003, str. 433

5. náboženské chuligány (chtějí chuligánským jednáním podpořit vlastní náboženskou skupinu, zpravidla vůči jiné).¹⁵

Myslím si, že v prostředí České republiky se setkáváme především s prvními třemi typy politicky orientovaných chuligánů, tedy apolitickými chuligány, ultrapravicovými chuligány a ultralevicovými chuligány (těch je oproti prvním dvěma zmíněným méně).

¹⁵Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbalové chuligány. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

2. kapitola

Fotbaloví chuligáni - situace v Evropě a v ČR

2.1 Historie fotbalového chuligánství v evropských zemích

Násilnosti při různých sportovních hrách byly pozorovány už ve starověku a středověku. Provázely i vývoj míčových klání na anglickém území. Přesné datum vzniku fotbalového chuligánství je těžké určit. Jistým pomocným kritériem může být počátek organizovanosti radikálních fanoušků. Organizovanost byla předpokladem vzniku jednotlivých chuligánských skupin, které si kromě vazby na fotbalový klub utvořily i vlastní identitu a souhrnně vytvořily „chuligánskou scénu“. Vývoj v tomto směru probíhal ve dvacátém století od konce padesátých let a pak v průběhu let šedesátých.

Fotbalové chuligánství existuje ve všech evropských zemích. Angličtí fanoušci však byli pro ostatní vzorem ve výtržnostech, v násilí, v konzumaci alkoholu ve dnech zápasu i v projevech nacionalismu, rasismu a xenofobie. Velká část kontinentálních militantních skupin užívá anglickou terminologii a anglické symboly.

V této kapitole bych se rád věnoval fotbalovému chuligánství v Evropě. Nelze říci, že by se excesy fotbalových fanoušků nevyskytovaly také na jiných kontinentech, ale v Evropě jsou nejčastější a také nejlépe zanalyzované. Nejvíce prostoru věnuji vývoji fotbalového chuligánství v Anglii, „kolébce kopané“.

Poté se zaměřím na některé ze západoevropských zemí, postkomunistických zemí a nakonec se budu věnovat situaci v České republice. Mohl bych samozřejmě popsat všechny země, ve kterých se radikální fotbaloví fanoušci

vyskytují, ale myslím si, že postačí, když budu analyzovat ty země, které jsou něčím zajímavé nebo specifické.

2.2 Anglie – hlavní aréna fotbalového chuligánství

2.2.1 Angličtí radikální fanoušci v první polovině 20.století

Kopaná byla spíše drsnou zábavou nižších společenských vrstev, spojenou často s požíváním alkoholu a pravidelnými výtržnostmi jak v hledištích, tak na hřištích. Vytvářela se tak divácká tradice tolerující značné odchylky od společensky přijatelného chování.¹⁶ Trvalo několik století, než se stal fotbal v důsledku urbanizace a industrializace mírnějším. V roce 1863 vznikla Association Football, která vytvořila pravidla fotbalu, jejichž základy byly definovány v polovině devatenáctého století na univerzitách a soukromých středních školách. Kopaná se na konci devatenáctého století institucionalizovala.

Davové výtržnosti spojené s fotbalovými zápasy poznamenaly první roky dvacátého století. Příčinou a většinou i cílem nepokojů nebo vpádů fanoušků na hřiště byli obvykle rozhodčí, kteří učinili podle fanoušků zlé rozhodnutí, nebo hráči, kteří se nechovali podle představ návštěvníků. Tyto neorganizované vpády byly však zcela odlišného charakteru než vpády na hřiště v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století.

Mezi dvěma světovými válkami násilí částečně vymizelo, ale nezmizelo úplně. Na konci padesátých let došlo k regeneraci britského hospodářství a do průmyslové výroby nastoupila větší mechanizace a automatizace. Tento proces však vyvolal snížení pracovních míst pro zástupce dělnické třídy. S ekonomickou obnovou souvisela i zástavba nových obytných pozemků nejen na okraji velkých měst. Nová výstavba, jež měla původně zlepšit sociální situaci rodin žijících v chudých čtvrtích, však nastartovala odlišný proces, který s sebou přinášel rovněž negativní rysy, včetně nárůstu počtu mladých bez jasného životního ukotvení a perspektiv. Z mládeže dělnického původu se poté rekrutují

¹⁶Slepička, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

zástupci několika proudů a subkultur, které se podílely na vzniku fotbalového chuligánství.¹⁷ Tato mládež byla označována jako „angry young men“.

2.2.2 Angličtí hooligans jako problém (šedesátá léta 20.století)

Fotbalové chuligánství se dostalo do médií a na stůl politikům jako vážný problém v šedesátých letech minulého století. V šedesátých letech se začaly vytvářet aliance mezi skupinami mladých mužů rekrutující se z místních dělnických čtvrtí a předměstí. Obsadili tribuny za brankami a označili je za své teritorium, tzn. vytlačili starší diváky a fanoušky soupeře. To napomohlo vytváření rivalitních gangů¹⁸. Členové domácích gangů se vyskytovali za brankou a všichni to věděli, dělo se tak na všech stadionech. Účast v tomto prostředí nahradila požitek ze samotného fotbalového zápasu.

Zvyšující se komercializace zatemnila původ fotbalu jako hry dělnické třídy a přispěla k vytvoření situace, kdy se fotbalové násilí stalo obecným průvodním jevem kopané. Násilí se účastnili především členové hnutí skinheads.

Vývoj fotbalového chuligánství ovlivnila zásadním způsobem i média, která pravděpodobně přispěla ke zvýšení frekvence násilností. Od šedesátých let propukla ve vztahu k chování fotbalových fanoušků tzv. morální panika. Většina tisku požadovala jako vhodnou odezvu ke sjednání práva a řádu „tvrdou linii“. Také fanoušci našli v televizních přenosech vhodný prostředek pro své zviditelnění a širší propagaci své skupiny, klubu či města. Média našla ve fotbalovém chuligánství atraktivní námět.

Koncem šedesátých let se tedy z fotbalového fandovství vyčleňuje fotbalové chuligánství. Nastal přechod od násilností, které měly určitou souvislost s děním

¹⁷Koubek, M.: Vývoj subkultury skinheads se zaměřením na její nerasistickou část ve formě S.H.A.R.P. (a její podoba v České republice). Brno, Masarykova univerzita 2001. Přejato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbalové chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

¹⁸Williams, J.: Fact sheet 1: Football and football hooliganism. Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001

v samotném fotbalovém zápase a byly zaměřeny hlavně proti hráčům a rozhodčím, k násilnostem, které mají příčiny z větší části nezávislé na průběhu fotbalového zápasu. Kvůli policejním represím a zvýšené úloze pořadatelské služby, se násilnosti ze stadionů přenesly do ulic a prostoru mimo fotbalové stadiony.

2.2.3 Změna image a politizace hooligans (sedmdesátá a osmdesátá léta 20.století)

V průběhu sedmdesátých a osmdesátých let fotbaloví chuligáni postupně opouštěli skinheadskou vizáž a začali se orientovat na streetwearové oblečení. Fotbalový chuligán proto již nebyl pořádkovými hlídkami lehce identifikovatelný. Image byla jiná, chování zůstalo stejné, ne-li horší.

V sedmdesátých letech bylo fotbalové chuligánství velice rozšířeným sociálním jevem, který se dostával do centra pozornosti britských oficiálních míst i fotbalových organizací. Klubům začala být za výtržnosti zavírána hřiště, za fotbalové chuligánství hrozily pokuty a tresty odnětí svobody, které se zpříšňovaly. Zesilována byla opatření na i vně fotbalových stadionů. Díky těmto protiopatřením vymizelo násilí ze stadionů. Chuligáni byli rovněž přímo z vlakových nádraží eskortováni na stadiony a po utkání pod policejním dozorem opouštěli město zápasu, což se praktikuje nyní i v ČR.

Některé chuligánské skupiny se v sedmdesátých letech politizovaly ve směru k pravicovému extremismu, a to především kvůli příznivcům britské ultrapravicové *Národní fronty* v jejich řadách. Postupně se objevily i slogany, pozdravy (hajlování) a symbolika související s nacismem a neonacismem.

Anglické fotbalové chuligánství v osmdesátých letech kulminovalo co do své problematičnosti a nebezpečnosti. Rozhodujícím obdobím, které široké veřejnosti odhalil problém fotbalového násilí, byl rok 1985. Tehdy došlo

k neštěstí na Heyselově stadionu¹⁹ v Bruselu i k dalším tragédiím. Brusel se stal takřka synonymem pro fotbalové chuligánství.

Členové gangu pracují někdy na dobře placených místech. Toto zjištění částečně popřelo dřívější mínění o fotbalových chuligánech jako o příslušnících nejnižších sociálních skupin. V osmdesátých letech propukly i tzv. módní války mezi jednotlivými gangy. Příslušníci těchto skupin byli oblečeni ve volnočasovém exkluzivním značkovém oblečení. Značkové oblečení nebylo zrovna levné, takže spojitost fotbalového chuligánství s working class z velké části zanikla. Z fotbalových stadionů se vytratila skinheadská uniforma, typická pro šedesátá léta.

Po tragických událostech na Heyselově stadionu v roce 1985 se tehdejší britská ministerská předsedkyně Margareth Thatcher zasadila o to, aby během zápasů platil úplný zákaz prodeje alkoholických nápojů, zavedly se uzavřené televizní okruhy na fotbalových stadionech, které tak začaly být monitorovány.

2.2.4 Angličtí hooligans na konci 20.století

V posledních letech chuligáni navíc objevili jako mocný nástroj organizování svého násilí mobilní telefony a internet. Devadesátá léta jsou i proto mnohdy označována za období superchuligánství. Část chuligánů se zapojila i do struktur organizovaného zločinu.

V roce 1999 vstoupil v Británii v platnost *Football (Disorder) Act* („zákon o fotbalovém výtržnictví“), na jehož základě mohou být nuceny problémové osoby, které mají zákaz návštěv fotbalových utkání, se v den utkání a v čas zápasu hlásit na policejní stanici. Pokud se jedná o utkání mimo Anglii, je

¹⁹ 29. května 1985 zemřelo při střetu chuligánů a následném částečném zřícení tribuny na Heysel Stadium v Bruselu 39 italských fanoušků. Stalo se tak během finále PMEZ (Pohár mistrů evropských zemí) mezi anglickým klubem FC Liverpool a italským týmem Juventus Turín.

problémový výtržník povinen odevzdat cestovní pas. Úprava tohoto zákona z roku 2000 ruší odlišnost mezi postupy při domácích zápasech a mezinárodních zápasech hraných v zahraničí²⁰. V Anglii je problém fotbalových zápasů převeden i na rovinu klubů a na politiku městských čtvrtí a oblastí.

Policejní složky používají zpravodajskou síť *Football Intelligence Unit* pro výměnu informací o problémových fanoušcích, která pracuje pod *záštitou National Criminal Intelligence Services* (NCIS).

Dnes můžeme říci, že v Británii je prevence proti fotbalovým chuligánům oproti zbytku Evropy nejrozvinutější. Samozřejmě, že fotbalové chuligánství nevytizelo zcela, ale na fotbalových stadionech v Anglii se s ním nesetkáte. V zemi, kde jsou fanoušci považováni za nejagresivnější, se hraje fotbal na stadionech, kde není oddělena hrací plocha od diváků plotem, nebo jinou zábranou. Fotbal se zde stal rodinou zábavou a společenskou akcí.

Jak ve Velké Británii bojují proti fotbalovému chuligánství? Britští legislativci přitvrdili při tvorbě zákonů. Uvádím některá z nařízení: zákaz výjezdu známých firem nebo obviněných útočníků na zápasy anglické reprezentace na hřištích mimo Anglii; zákaz prodeje alkoholických nápojů na stadionu a v blízkosti stadionu; zabavování cestovních pasů známým fotbalovým výtržníkům; zavedla se nová legislativa proti rasistickým pokřiků jednotlivců během zápasů; problémoví fanoušci se musí v den a v čase začátku utkání hlásit na policejní služebně atd. Po vládních a policejních zásazích již není fotbalové chuligánství ani v očích britských fanoušků takovým problémem jako dříve. Nyní je pro ně spíše problém cena vstupného, „velký fotbalový business“ a čas výkopu utkání²¹.

²⁰Williams, J.:Fact Sheet 1: Football and Football Hooliganism. Sir Norman Chester Centre for Football Research (2001).

²¹ Tamtéž

2.3 Fotbalové chuligánství v zemích mimo Anglii

Fotbalové chuligánství v zemích mimo Anglii obsahuje celou řadu národních specifik a promítají se do něj tradiční mezistátní i vnitrostátní spory mezi jednotlivými etniky, městy či regiony i další historicko-společenské determinanty. K přiblížení situace v ostatních zemích jsem vybral a několik specifických příkladů.

2.3.1 Radikální fanoušci v západní Evropě

Německo

Němečtí fanoušci jsou považováni za hlavní protivníky anglických radikálních fotbalových fanoušků. Fotbalové chuligánství se začalo projevovat v tehdejší NSR v sedmdesátých letech 20.století, ale stalo se běžným jevem v osmdesátých a devadesátých letech. V osmdesátých letech se němečtí chuligáni podíleli na výtržnostech v domácí ligoové soutěži i při pohárových utkáních.

Na území bývalé NDR fakticky chuligánské gangy neexistovaly. Situace se však radikálně změnila po roce 1989 a znovusjednocení Německa. Často těžká sociální situace na východoněmeckých sídlištích vedla k radikalizaci mládeže, jejíž značná část začala navštěvovat fotbalové zápasy s cílem vybit zde nahromaděnou frustraci a agresi. Již na počátku devadesátých let 20.století začaly ve východních částech SRN vznikat organizované chuligánské gangy, které si vzápětí vydobily výsadní postavení na celoněmecké hooligans scéně a staly se velkým problémem pro Německý fotbalový svaz a policii.

Německá chuligánská scéna je spojována s extrémně pravicovými až neonacistickými politickými postoji (existují však i levicově orientované gangy,

především v klubu z hamburského St.Pauli). Pronikání extrémně pravicových názorů do kopané bylo v devadesátých letech často kritizováno v médiích. Při některých východoněmeckých klubech existují dokonce skupiny *HOONARA*, což je zkratka slov *HOoligans NAzis RAsist*.²²

Vedle chuligánů existují rovněž početné a velmi dobře organizované skupiny obyčejných fanoušků a tzv.ultras. Většina německých ultras skupin udržuje přátelské vztahy s vedením jednotlivých klubů, které dokonce v jednotlivých případech také financuje jejich aktivity.

Na německých fotbalových stadionech platí poměrně přísné podmínky, upravující chování návštěvníků (zákaz prodeje alkoholických nápojů, zákaz používání jakékoli pyrotechniky či závadné symboliky. Samotné kluby spolupracují velmi úzce s policií, především při výměně informací o problémových chuligánech či při zajišťování bezpečnosti na rizikových zápasech.

Skotsko

Ve Skotsku se spojil fotbal a náboženství. Nábožensko-fotbalové střety jsou do jisté míry způsobeny historickým vývojem Skotska a v podstatě i Irska. Emigrace Irů do průmyslového Skotska zostrila rivalitu mezi předními fotbalovými mužstvy. Dá se říci, že ve skotské lize existují pouze dva týmy, které jsou schopny konkurovat evropským velkoklubům, jsou to nejslavnější skotské kluby sídlící ve městě Glasgow, tedy Celtic a Rangers.

Rivalita těchto dvou mužstev vychází z náboženské orientace fanoušků obou klubů. Zatímco Rangers jsou protestantským mužstvem, které nosí dresy

²²Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbalové chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str. 71

v barvách britské vlajky Union Jack, fanoušci Celticu jsou katolíci, klub založili Irové a mužstvo hraje v bílo-zelených dresech, tedy v národních barvách Irska.

Dalším charakteristickým prvkem skotského fotbalového fandovství a chuligánství je zvýšená konzumace alkoholu, která k fotbalu neodmyslitelně patří nejen ve Skotsku. Na druhou stranu je potřeba říci, že skotští fanoušci patří k nejslušnějším v Evropě, i když jezdí podporovat svůj klub nebo národní reprezentaci po všech koutech Evropy, nedělají problémy a na stadionu dokáží udělat nezapomenutelnou atmosféru.

Itálie

Hnutí ultras se objevilo v Itálii počátkem šedesátých let dvacátého století, poté co fotbalové kluby snížily vstupné do některých částí stadionů. Postupně se fotbaloví ultras rozšířili i do dalších evropských zemí.

Italští fotbaloví chuligáni byli na začátku osmdesátých let úzce spjati se subkulturou skinheads. Skinheadi se soustřeďovali především ve velkých městech, kde byly časté rvačky a napadání pouličních obchodníků afrického původu. V Itálii éra skinheadů částečně odezněla.

Italští ultras neholdují v takové míře alkoholu jako zahraniční chuligánské skupiny. Italské ultras skupiny často vstupují do kontaktu s vedením samotného klubu, který podporují, takže mají i určitá privilegia. Ultras jsou v podstatě silné, dobře organizované nátlakové skupiny s několika stovkami či tisíci členů.²³

V Itálii se lze setkat s ultrapravicovými, ultralevicovými, antifašistickými a antirasistickými skupinami.

²³Carnibella, G. a kol.: Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group. Oxford, The Social Issues Research Centre 1996. Přejato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str.83

Španělsko

Další evropskou zemí, kde se setkáváme i když v menší míře s hooligans je Španělsko. Španělsko byla dlouhou pokládáno za zemi, kde se moderní fotbalové chuligánství nevyskytuje buď vůbec, nebo jen v minimálním měřítku, přestože je zde fotbal mimořádně populární. Vznikly zde velké skupiny organizovaných fanoušků, tzv. *peñas*, kteří doprovázejí svůj klub při výjezdech a dostává se jim značné podpory od vedení klubů²⁴. V jejich rámci se vyprofilovali ultras a z jejich části v posledních letech vznikly i chuligánské gangy.

Specifickou roli v kontextu politizace fotbalového soupeření má klub Athletic Bilbao, který je některými svými příznivci pojímán jako spolubojovník za baskickou nezávislost. Orientace jeho militantních příznivců je v souladu s většinovým proudem baskického separatismu zpravidla levicová a antifašistická.

Nizozemí

Současná chuligánská scéna v Nizozemí je velice silná. Důkazem jsou mimo jiné výsledky jednoho výzkumu, z nichž vyplývá, že mezi příznivci holandských fotbalových klubů lze nalézt 230-270 tzv. *hard-core* (tvrdé jádro) *hooligans* a další dva tisíce lze definovat jako potenciální fotbalové chuligány.²⁵

²⁴ Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str. 85

²⁵ Carnibella, G. a kol.: Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group. Oxford, The Social Issues Research Centre 1996. Přejato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str. 84

2.3.2 Radikální fanoušci v postkomunistických zemích Evropy

Násilné incidenty s mnohdy tragickými následky se na fotbalových stadionech ve východoevropských komunistických zemích odehrávaly již v sedmdesátých a osmdesátých letech. V této etapě však nelze u sledovaných zemí hovořit o fenoménu hooligans. Prostřednictvím fotbalových výtržností byly v některých mnohonárodnostních zemích ventilovány etnické problémy, které eskalovaly po pádu komunismu.

Příliv fotbalového chuligánství přichází do sledovaných zemí až v průběhu devadesátých let minulého století, tedy v době, kdy tento fenomén nebyl v některých zemích západní Evropy již tak masovou záležitostí jako v předchozí dekádě. Západoevropské vzory však měly na chuligány z postkomunistických zemí značný vliv. Obecně se přejímaly především modely chování britských hooligans.

Polsko

Fotbalové násilí je v Polsku značně rozšířeno, což je dáno skutečností, že organizované skupiny fotbalových chuligánů nejsou záležitostí jen velkých a populárních klubů, ale utváří se i u málo známých celků z menších měst hrajících nižší soutěže.

Řada chuligánských akcí je předem důkladně připravena a naplánována. Na objektech stadionů jsou například ukryté zbraně, dopředu napilované ploty a podobně. Není výjimkou ani vyslání vlastních špehů do nepřátelského tábora, kteří pak podávají informace o pohybech protivníkovy skupiny. V posledních letech se i v Polsku uplatňuje princip předem domluvených soubojů pouze

chuligánských skupin, tzv. *ustavki*.²⁶ Stále více je propagován rovněž zákaz užívání zbraní, které jsou ve vzájemných potyčkách polských fotbalových chuligánů poměrně rozšířeným jevem. Nejhorší pověst v tomto směru mají chuligáni celku Cracovia Krakow, kteří neváhají používat dokonce mačety a sekery.

Při zápasech polské fotbalové reprezentace není udržován vzájemný smír mezi jednotlivými chuligánskými skupinami. Tyto zápasy se tak stávají další možností ke střetům.

Situací na polských fotbalových stadionech se začal zabývat také polský establishment, který nedávno, se začátkem jarní části fotbalové sezony, uzákonil tzv. 24 hodinové soudy, které se vztahují především na fotbalové fanoušky.

Maďarsko

Další postkomunistickou zemí se silnou chuligánskou základnou je Maďarsko. První skupiny fotbalových příznivců se začaly v Maďarsku objevovat již v šedesátých letech dvacátého století, a to především v Budapešti. Oficiální organizace se však utvářely až koncem let osmdesátých. Z nich se postupně vyvinuly, pod vlivem vzorů ze západoevropských zemí (především z Itálie), skupiny tzv. ultras.

Maďarské ultras skupiny jsou oficiálně zaregistrované a působí tak jako jakési fankluby. Mají zpravidla navázány úzké vztahy s vedením příslušných celků, od kterých jsou v mnoha směrech podporovány. Ultras skupiny nejsou záležitostí jen maďarského fotbalu, ale objevují se také u klubů z basketbalových soutěží, házené, či dokonce vodního póla.

²⁶Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbalové chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str. 97

Nejvíce vzájemných střetů mají v Maďarsku na svědomí příznivci dvou nejoblíbenějších budapešťských fotbalových klubů Ferencvaros a Ujpest.

Jugoslávie

K největším excesům na jugoslávských fotbalových stadionech docházelo při vzájemných zápasech chorvatských a srbských klubů, které se postupně stále více stávaly spíše arénou pro vyjádření krajních nacionalistických postojů. Příznivci, zejména chorvatských klubů, pálili v ochozech stadionů jugoslávské vlajky a zpívali zakázané nacionalistické chorály. Dalo by se říci, že to byla předzvěst následného nábožensko-kulturního konfliktu na Balkáně z devadesátých let dvacátého století.

Bulharsko

Drtivou většinu bulharských hooligans tvoří neonacističtí skinheads. Na fotbalových stadionech lze po celé zemi často spatřit transparenty se symbolikou národně socialistického Německa či hajlující sektory fanoušků. Chuligánské gangy v Bulharsku jsou propojeny s ilegální nadnárodní neonacistickou organizací Blood and Honour²⁷.

Mají na svědomí i četné násilné útoky proti etnickým menšinám za použití nejrůznějších zbraní. Zvláště neoblíbení jsou Albánci, Rómové a Turci. Během zápasů však jde veškerá ideologická náklonnost stranou a chuligáni zneprátelených táborů se bijí bez ohledu na shodné extrémně pravicové názory.

²⁷ Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str. 112

Slovensko

Před pádem komunismu v roce 1989 byly na Slovensku projevy diváckého násilí a vandalismu zaznamenány zejména u příznivců klubů Slovanu Bratislava a Spartaku Trnava (hlavně při utkáních s pražskými celky). První chuligánské skupiny se na Slovensku začaly utvářet v polovině devadesátých let dvacátého století.

Rusko

Tuhý sovětský režim nemohl fotbalové chuligánství podobné „západní“ výstřelky tolerovat a začal fotbalové fanoušky tvrdě postihovat. Zakázány byly sektory vlajkonošů, za provokaci bylo označeno nošení klubových suvenýrů či hlasité povzbuzování. V praxi to znamenalo, že divák se ze svého místa mohl zvednout, jen když padl gól, a spořádaně aplaudovat. Kvůli těmto opatřením byla jakákoli aktivita fotbalových fanoušků utlumena, nikdo si nechtěl zadat s tehdejším režimem.²⁸

Konec osmdesátých let minulého století byl v SSSR ve znamení rostoucích národnostních rozporů, které našly v mnoha případech své vyjádření ve stále častějších násilnostech spojených s konáním fotbalových utkání.

2.4 Radikální fanoušci v České republice

Byť je podle divácké návštěvnosti na fotbalových stadionech v současnosti Česká republika spíše v dolní polovině evropského žebříčku, je historicky tradiční fotbalovou zemí. Fotbalové zápasy se v českých zemích hrály již v devadesátých letech devatenáctého století.

Typologizovat fotbalové fanoušky s ohledem na dynamické procesy, které se v tomto hnutí na území České republiky dějí, je relativně obtížné. Jednotlivé gangy stále hledají jistá pravidla a ustálenější mechanismy své existence. V některých lokalitách roli fotbalových chuligánů přebírají gangy existující při hokejových klubech (hokej je v České republice druhým nejoblíbenějším sportem). Z akademického hlediska je problematické, že až na výjimky neexistují důkladnější vědecké výzkumy jednotlivých chuligánských skupin v České republice a zkoumání tohoto fenoménu je u nás v počátcích.

2.4.1 Počátky fotbalového násilí

Od počátku vývoje kopané na českém území bylo možné v hledištích fotbalových stadionů slyšet nekorektní a vulgární kritiku rozhodčích, hráčů, či pořadatelské služby a nadávky na příznivce soupeře, bylo možné pozorovat drobné potyčky mezi diváky nebo vniknutí diváků na hrací plochu. Byly to však nezávažné incidenty. Šlo spíše o projevy vášní diváků vázané na dění na hřišti.²⁸ Diváci často reagovali na domnělou hrubost soupeřících hráčů či na sporné výroky rozhodčího.

Problémy s návštěvníky fotbalových utkání začaly narůstat na počátku osmdesátých let minulého století. Příčinou byla jistá emancipace části mládeže,

²⁸ Tamtéž, str. 119

²⁹ Slepíčka, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

především z dělnických profesí, která se v normalizačním období stala imunní vůči propagandě, ale současně nebyla ochotna k protirežimnímu politickému protestu a svoji frustraci a aktuální touhu "po akci" začala vybíjet přimknutím se k fotbalovým klubům a následnými excesy souvisejícími s fotbalovým dnem. V hledištích vzrůstala vulgarita a brutalita. Vytvořili se skupiny tzv. vlajkonošů, kteří se na stadionech snažili vytvořit bouřlivou atmosféru. Postupně k jejich aktivitám přibýly i násilné akce proti vlajkonošům ostatních týmů. Časem vznikla velká nevraživost mezi určitými fanoušky z Prahy a Ostravy, Prahy a Brna, Ostravy a Brna nebo Prahy a Bratislavy. Pro většinu takto orientovaných fanoušků se stali vzorem angličtí *rowdies*.

Zásadním momentem ve vývoji českého fotbalového chuligánství se stal incident z června 1985. Při cestě spartánských příznivců z důležitého utkání v Banské Bystrici část z nich zcela zdemolovala rychlík a způsobila několikasettisícovou škodu. Viníci byli potrestáni a bezpečnostní složky se začaly tímto fenoménem více zabývat. V roce 1987 natočil na motivy této události režisér Karel Smyczek film „Proč?“. Jeho efekt nebyl však příliš výchovný, naopak fenomén fotbalového násilí zpopularizoval v řadách tehdejší dospívající mládeže a dodnes je kultovním filmem českých fotbalových chuligánů. Kdybychom použili termín z obecné sociologie, dalo by se hovořit o nezamýšlených důsledcích lidského jednání od klasika sociologie Roberta K. Mertona.

2.4.2 Vývoj po roce 1989

Na vývoj fotbalového chuligánství v ČR měla velký vliv změna politického režimu po listopadu 1989. Politické uvolnění svobod přineslo i nárůst sebevědomí a agresivity chuligánů a usnadnilo nábor nových členů z dospívajících generací. Fotbalové ochozy začali navštěvovat příslušníci skinheadské subkultury, která v tu dobu zažívala na českém území boom. Skinheads tehdy v různých ideových podobách (kališníci, „faschos“, NS-skins, „sudeťáci“ atd.) akceptovali rasistické anebo neonacistické prvky, které v podobě skandování rasistických hesel, nadávek, hajlování a tak dále masivně vnesli na stadiony.³⁰

V druhé polovině devadesátých let vznikly postupně při několika klubech chuligánské gangy se stabilními názvy i konzistentním členstvem, které se vymezily jako součást chuligánské scény a pravidelně se zúčastňují fotbalových zápasů a bitek. Na úrovni národní reprezentace jednotná chuligánská scéna neexistuje, dokonce jsou někdy zápasy týmu ČR doprovázeny bitkami zneprátených gangů z různých měst.

Obdobně jako v zahraničí se i v ČR chuligánské gangy distancovaly od bezprostřední fanouškovské vazby na fotbalové kluby svými svéráznými pojmenováními. Jejich názvy obsahují zpravidla slova jako gang, parta, banda, tlupa, komando, klan, divize či ultras (rozlišení mezi hooligans a ultras není v ČR v řadě případů zřetelné).

Členy nejsou jen lidé z dělnického prostředí, tzv. modré límečky, ale i řada lidí ze střední třídy či ze středoškolského a někdy i vysokoškolského prostředí, kteří chuligánství vnímají jako atraktivní náplň volného času a adrenalinový sport.³¹

³⁰Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004, str. 132

³¹Tamtéž

V posledních letech přibývá družebních vztahů s mezinárodním rozměrem, především s gangy z Polska a ze Slovenska, což umožňuje rozšíření rozsahu bojů. Fotbaloví chuligáni zcela upozadili sportovní stránku fandovství a soustředí se především na organizování násilných střetů, v současné době i za pomoci mobilních telefonů a elektronické pošty.

Zřejmě nejproblematictější jevem, který v posledních letech v ČR budí pozornost médií i bezpečnostních složek, jsou projevy politického extremismu vázané na fotbalové chuligánství, především pak rasistické a neonacistické projevy. Pouze někteří chuligáni se však začali konzistentněji profilovat k propracovanějšímu pravicovému extremismu. Poměrně časté jsou hromadné projevy rasismu, které leckdy nejsou vázány jen na chuligánskou část ochozů, především pak bučení na hráče černé pleti. Je však třeba připomenout, že řada zdánlivě „politických“ projevů může být primárně míněna spíše jako provokace a upoutání pozornosti než vyjádření skutečného světového názoru. Konzistentněji se projevující „nazi-hools“ (hooligans hlásící se k nacismu) se objevili koncem devadesátých let mezi příznivci Sparty Praha. Nebyli přítomni vázání na organizované gangy, ale na volnější struktury spartánského kotle.

Někteří členové a složky skinheadské subkultury se od fotbalového chuligánství distancují, neboť se berou jako něco víc než jen fotbalové chuligány.

Nenávist vůči cizincům však často nepřímou podporují sami hráči. Když jdou po výhře děkovat stejné tribuně, z níž se během utkání ozývaly urážky. Takové schvalování fanoušky jen posiluje. Pokud naopak hráči rasismus manifestačně odmítnou, projevy rasismu se oslabí. Fotbalové ochozy jsou prostředím zaplněným lidmi, kteří se potřebují agresivně vyrovnat s vlastní nedokonalostí. Bohužel na úkor hráčů a „normálních“ fanoušků.

V letech 1992-93 byl Kazimírem Večerkou proveden zajímavý výzkum mezi fotbalovými fanoušky, kteří se vyskytovali v sektoru pro vlajkonoše – tedy

„v kotli“³². Na anketní šetření odpovědělo 284 dotazovaných. Jednalo se o příznivce fotbalových klubů AC Sparta Praha, SK Slavia Praha, Bohemians Praha a Baník Ostrava.

Struktura těchto skupin z hlediska věku a pohlaví byla následující. Kotel se skládal z 90% z mladých lidí ve věku 15 až 25 let, 91% bylo mužského pohlaví. Pro vlajkonoše byly hlavními motivátory návštěvy stadionu: „zatrašit fanoušky soupeře“ (tento důvod uvedla celá jedna třetina respondentů – 33%), „potřeba vyřádit se“ (26% respondentů), a možnost, že se „popere“ (16% respondentů)³³. Výsledky výzkumu odpovídají počátku devadesátých let minulého století, kdy probíhaly dynamické změny v naší společnosti, dnes by již výsledky podobného šetření nejspíše dopadly jinak. Problémem je, že se v České republice takových výzkumů nerealizovalo více. Takže o věrném vývoji této subkultury můžeme spíše spekulovat, než předestřít přesný obraz reality.

³² Štěpánek, M.: Sociálně patologické jevy spojené s činností davů na sportovních (převážně fotbalových) stadionech (Diplomová práce). Praha, UK 2000

³³ Štěpánek, M.: Sociálně patologické jevy spojené s činností davů na sportovních (převážně fotbalových) stadionech (Diplomová práce). Praha, UK 2000

2.4.3 Fotbaloví chuligáni a jejich (sebe)prezentace na internetu

Nyní bych se rád zastavil u prezentace české hooligans scény, a to především na internetu. Internet je nejsvobodnější a nejhůře kontrolovatelné médium, které v naší společnosti funguje. V tomto virtuálním prostoru můžete sdílet s ostatními veškeré ideje i ty nezákonné, neboť dopátrání se autora je velmi problematické. I proto je internet lákavým prostorem pro různé formy prezentace. Najdeme zde i velmi mnoho webových stránek, které si spravují fotbaloví hooligans, neboť správa takových stránek je relativně jednoduchá a nenákladná. Dnes již na internetu existují stovky stránek prezentující fotbalové hooligans. Já jsem se zaměřil jen na několik českých příkladů.

Abych získal další informace o českých fotbalových chuligánech a o jejich postojích a chování, provedl jsem analýzu internetových stránek radikálních fanoušků, tzv. (fan)webzinů. Analýzou popis manifestovaného sdělení, šlo mi především o to, co je obsahem výpovědi, kdo je nositelem výpovědi a komu je informace sdělována, tedy kdo je příjemcem sdělení.

Nejnámější a nejspíš také nejnavštěvovanější internetovou stránkou českých chuligánů je hooligans.cz (s podtitulem Server pro fotbalové chuligány a fanoušky). Informační portál a rozcestník funguje od poloviny roku 1999. V zápatí hlavní strany je nápis „Obsah je tvořen zástupci chuligánské scény ČR a SR“. Na hlavní stránce jsou aktuality, které však neshrnují dění na fotbalových trávnících, ale především mimo ně. Příspěvatelé, kteří publikují své články pod přezdívkami, popisují jak probíhala cesta do dějiště utkání, domluva s protivníkovou skupinou a nakonec také bitva. Zajímavé je, že se v řadě článků objevuje, že boj mezi chuligány probíhal fěr, tzn. boj jeden na jednoho, nebo vzdání se kopání do již padlých soupeřů; soupeři také kooperují, když se v místě utajovaného střetnutí objeví policie.

Tyto stránky mimo jiné obsahují také dost reklamy. Většinou se jedná o streetwearové oblečení pro mladé, zaměřené na oblečení, které s oblibou nosí

příslušníci hnutí skinheads, jako například Lonsdale, Umbro, Thor Steinar nebo Eighty eight³⁴. Značkové oblečení tu však není prezentováno samotnými výrobci, ale malými internetovými nebo i kamennými obchůdky s oblečením, zaměřenými na tuto úzkou skupinu.

Mezi aktualitami se objevují také články, které jsou přebrány buď z denního nebo internetového tisku. Na stránce hooligans.cz, je také rozsáhlá fotogalerie, která ukazuje povedené prezentace ultras (transparenty, pyrotechniku, tetování atd; viz Příloha 1, str. I; Příloha 2, str.II; Příloha 3, str.II), ale také ukázky z bitek mezi znesvářenými skupinami hooligans (viz Příloha 4, str. III). Chuligáni v celém světě se celkově s oblibou fotí nebo natáčejí na digitální videokamery při utkáních, nebo při bitkách před nebo po utkáních. Chuligánské webové stránky také odkazují na videa bojujících chuligánů, videa jsou prezentovány především na stránkách youtube.com, metacafe.com atd.

Stránky jsou spoluvytvářeny jednotlivými skupinami hooligans, který mají na stránky přístup a mohou zde publikovat své články. Webové stránky hooligans.cz jsou určeny primárně pro fotbalové chuligány, kteří se rekrutují především z členů hnutí skinheads. Je zajímavé, že v České republice i v jiných postkomunistických zemích jsou chuligány hlavně členové hnutí skinheads, jež jsou od ostatních návštěvníků fotbalového stadionu rozpoznatelní především stylem oblékání – těžké boty, černé bundy (bombery) atd. Oproti tomu například britští chuligáni nosí především volnočasové sportovní oblečení, aby byli co nejméně nápadní a mohli lépe splynout s davem.

Předkládám seznam dalších internetových stránek českých fotbalových chuligánů. Jedná se o webové stránky radikálních fanoušků některých českých a moravských prvoligových klubů:

³⁴ Značka Eighty eight (88) je jednou z oblíbených u hnutí skinheads a ultrapravicových radikálů. Každé z čísel, které je obsaženo v čísle 88 určuje pořadí písmene v abecedě, čísla jsou jen zastupujícími symboly písmen HH. Iniciály HH znamenají nacistický pozdrav „Heil Hitler“. Výrobce oblečení 88 má zaregistrovanou značku ve Slovenské republice. Má také své webové stránky, kde také popisuje, proč zrovna název 88, ale je to spíše nepodařená kamufláž, ale dokázat někomu zlý úmysl není tak jednoduché. Podobně jako 88 zakrývá symboly svůj název ultrapravicová organizace Combat 18, kde čísla zastupují písmena AH, tedy Adolf Hitler.

<http://www.hooligans.cz/>
<http://www.ultrassparta.cz/> (spart'anští ultras)
<http://www.spartaforever.cz/> (spart'anští fans)
<http://jkg.hooligans.cz/> (brněnští hooligans)
<http://pfans.org/> (plzeňští hooligans)
<http://www.ultrassigma.cz/> (olomoučtí ultras)
<http://www.thordivision.com> (ostravští hooligans)
<http://www.bruv-vandals.tk/> (mostečtí hooligans)
<http://redwhitepower.com/> (slávističtí hooligans)
<http://ultrasteplice.wz.cz/> (tepličtí ultras)
<http://ultrasviktoria.wz.cz/> (žičkovští hooligans)

2.5 Formy chuligánství

Existuje mnoho způsobů jak se radikální fotbaloví fanoušci na stadionech i mimo ně projevují. Jednotlivé skupiny ultras se prostřednictvím nejrůznějších choreografií, nad-dimenzionálních transparentů a bengálských ohňů snaží demonstrovat svoji jedinečnost. Skupiny ultras disponují potenciálem nárůstu svých členů. Faktory jako akce, zábava, kreativita a s tím spojená vysoká zážitková hodnota při každém utkání svého mužstva jsou pro mladistvé velmi atraktivní.

Hooligans se například vyznačují rasistickými projevy, vniknutím na hrací plochu, házením předmětů na hrací plochu (dýmavnice, mince atd.), házením předmětů na aktéry hry, výtržnostmi (potyčky s policií a pořadateli), vandalismem (vytrhávání sedaček, ničení příslušenství na stadionu), konflikty s užitím brachiálního i verbálního násilí. Obvyklá je i kombinace všech zmíněných forem.

Fotbalová utkání jsou často místem rasistických, antisemitských a nacionálně-šovinistických projevů fotbalových chuligánů. Rasismus na fotbalových stadionech se ve větší míře začal projevovat v sedmdesátých letech v Anglii. Od konce šedesátých let a v letech sedmdesátých vzrůstaly v západní Evropě rasistické nálady části veřejnosti, především v důsledku negativních dopadů masové imigrace, což se projevilo i v posílení ultrapravicových stran a dalších organizací. Do chuligánských gangů se zapojili i ultrapravicoví skinheadi a mladí neonacisté.

Jistou nadstavbou fotbalového chuligánství je v některých případech jeho propojení s organizovaným zločinem. Byly zjištěny případy, kdy chuligánské gangy při výjezdech za hranice pašovaly drogy či jiné ilegální zboží, popřípadě byly využívány pro majetkovou i násilnou kriminalitu. Těmito aktivitami si

některé gangy obstarávají finanční prostředky pro svoji činnost a slouží i jako „pěšáci“ větším zločineckým korporacím.

V rámci fotbalového chuligánství jsou časté sjednané i neplánované násilné střety chuligánských tlup na místech, jako jsou parkoviště, benzinové pumpy, parky, ulice v okolí stadionu, nádraží, přepady restaurací a klubů, které jsou známými základnami nepřátelských chuligánů.

Výzbroj chuligánských gangů sahá od pěstí, přes boxery, baseballové pátky či nože až po sekery a ve výjimečných případech i střelné zbraně. Nejčastější formy projevů fotbalových chuligánů jsou - útok na zneprátený tábor přes hrací plochu či přímo incident na hrací ploše, napadání zneprátených chuligánů na místě jejich srazu či přímo před jim vyhrazeným sektorem, napadání během cesty na utkání.

Skutečných problémových jedinců, tvořících tvrdé jádro (*hardcore hooligans*), bylo mezi fotbalovými příznivci vždy relativně malé množství, ale početnější umírněnější jedinci, kteří je obklopovali, hráli v některých případech důležitou úlohu. Jejich aktivní či pasivní podpora nebo nesouhlas přispívaly k eskalaci nebo utlumení rodícího se konfliktu.³⁵

³⁵Marsch, P., Rosser, E., Harré, R.: Life on the terraces. 1978. In: Gelder, K., Thornton, S. (eds.). Routledge, The subcultures reader. London and New York 1997. Převzato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

3.kapitola

Sociální patologie

3.1 Aplikace sociologických, sociálně-psychologických a psychologických teorií chování radikálních fanoušků³⁶

Na teoretické úrovni existují dva hlavní směry, které můžeme aplikovat na zkoumání fotbalových fanoušků. První úroveň je psychologická, označována jako mikroúroveň, druhá úroveň je sociologická a sociálně-psychologická, označována je jako makroúroveň.

3.1.1 Aplikace psychologických koncepcí

Události, které se stávaly na fotbalových stadionech v první polovině dvacátého století, bychom mohli označit za davové reakce či za davovou atmosféru na fotbalových stadionech.

Dav může být definován jako soustředění značného počtu osob kolem ohniska či bodu společné pozornosti. Bodem společné pozornosti v případě chování fotbalových fanoušků je samotná hra, spouštěcím mechanismem davových reakcí může být tedy například výrok rozhodčího.³⁷ Užší definice popisuje dav jako náhodné nebo úmyslné seskupení osob, které se v daném

³⁶ Bylo by zřejmě lepší nerozdělovat koncepce čistě podle oboru na psychologické, sociologické apod., neboť jde spíše o obsah teorie než o její oborové zařazení, také jednoznačné zařazení je někdy problém, teorie využívají často přístupy jak psychologie, tak sociologie. Jsem si tohoto problému vědom, ale myslím si, že pro strukturaci textu je tato forma nejvhodnější.

³⁷ Mikšík, O.: Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování). Praha, Karolinum 2005

okamžiku nacházejí na stejném místě, případně se přibližují. Psychologický slovník definuje dav jako soustředění většího počtu anonymních osob na stejném místě, které jsou navzájem ovlivňovány vzájemnou fyzickou blízkostí.³⁸

Z psychologického hlediska nelze výtržnosti a agresivní chování vysvětlovat pouze jako akce jednotlivého diváka izolované od chování ostatních diváků. Diváci vytvářejí více či méně jednotný celek, divácké publikum, divácký dav. Dav, dle sportovního psychologa Slepíčky, nemá žádné ustálené organizační normy, uplatňují se v něm primitivní, silné pudy a emoce nebržděné žádnými etickými nebo organizačními normami. Chování člověka v davu je do značné míry utvářeno mechanismy hromadného chování.³⁹

Le Bon ve své knize „*Psychologie davu*“ rozlišuje davy na 1. *různorodé*, které rozděluje na a) anonymní (např. pouliční davy) a b) neanonymní (např. poroty, parlamenty), a na davy 2. *stejnorodé*, což jsou dle Le Bona a) sekty (politické, náboženské atd.), b) kasty (vojenské, dělnické atd.) a c) třídy (selské, měšťanské)⁴⁰. Podle této typologizace bychom mohli fotbalové chuligány zařadit do davu různorodého anonymního, který se vyznačuje různým věkem osob nebo různým sociálně-ekonomickým a profesním postavením. Na druhou stranu tuto teorii popírá fakt, že se chuligáni navzájem znají a střetávají i mimo fotbalové stadiony, dokonce u nich existuje i silná hierarchická struktura.

Základní znaky davu v kontextu zkoumání problému patologických projevů fotbalových diváků jsou silné emoční prožívání, pozornost zaměřená stejným směrem, pocit anonymity, fyzický a vizuální kontakt s blízkými členy davu. Za jistých daných okolností má shromáždění lidí nové vlastnosti, které se značně liší od vlastností jedinců, kteří je skládají⁴¹, na čemž se shoduje většina odborníků.

³⁸Hartl, P.: Psychologický slovník. Praha, Budka 1993

³⁹Slepíčka, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

⁴⁰Le Bon, G.: Psychologie davu. Praha, KRA 1994

⁴¹Tamtéž

Psychologické přístupy se soustřeďují především na osobnost a jedinečné sociální faktory, které na jedince působí. Fotbalové chuligánství dle psychologického přístupu je vysvětlováno agresivními sklony osobnosti, temperamentem a podobně. Tento přístup byl však odmítnut, neboť mezi fotbalovými výtržníky byly i osoby, které nemohou být považovány za sociálně nepřizpůsobivé nebo za abnormálně temperamentní. Někoho může do hlediště přivést potřeba sociálního kontaktu s jinými osobami, jiného potřeba odreagovat se, zmírnit vlastní psychické napětí provázející pracovní či jinou činnost.

Sportovní diváci využívají toho, že jsou schováni v anonymitě společných prožitků a projevů s ostatními příznivci (účastníky sportovní akce) - a to mnohdy ještě před vlastním zápasem; po něm (často bez ohledu na výsledek), na oslavu vítězství či odreagování pocitu zklamání; již při nástupu do dopravních prostředků (kde se spojuje s ostatními potencionálními účastníky a posiluje svou agresivitu); či živelného nebo organizovaného pěšího přesunu na místo střetnutí (s vlajkonoši atd.).

Jeden z dalších psychologických jevů, který můžeme v hledištích fotbalových stadionů zpozorovat je nápodoba. Nápodoba působí nejen ve směru sportovec divák, ale i mezi diváky navzájem. I chování diváka se může stát vzorem a být napodobováno jinými diváky. Dobré napodobení agresivního chování bývá ostatními členy uskupení odměněno, jedinci stačí například jen uznalé pokynutí hlavou. Pouze tento jeden vyslaný signál stačí k tomu, aby bylo agresivní chování posíleno. Psychická nákaza spočívá v tom, že původní, třeba i nahodile vzniklé chování jedince je masově napodobováno dalšími osobami.

Proč se však s tímto jevem setkáváme především u fotbalu nebo hokeje? V práci „*Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování)*“ od Oldřicha Mikšíka se uvádějí jako klíčové následující skutečnosti, spojené s povahou těchto kolektivních sportů:

- nekladou nároky na odborné znalosti, jsou pro ně příznačná jasná a srozumitelná pravidla hry, podle kterých tento sport většina fandů realizovala již v dětském věku
- podívaná, kterou tyto sporty nabízejí, je naplněna fyzickým střetáváním soupeřů, vysokým nábojem herní agresivity ke zmocnění se míče (puku) a jeho dopravení, přes protikladnou snahu (odpor soupeře) do jeho branky. Rysy herní agresivity v zápolení „kdo z koho“ útočí na divákovy emoce. Hráči se stávají moderními gladiátory
- sled situací na hřišti je velmi dynamický, rychle se střídají zážitky euforie, obav a zklamání, zesílené tím, jak na ně reaguje nejbližší okolí i samotní hráči
- polarizace na hřišti se velmi rychle promítá do obdobné polarizace publika na protiklad „my“ a „oni“⁴²

Můžeme porovnávat chování diváků i při jiných sportech. Kvalitativně jiné chování diváků například na tenisovém turnaji je dáno kvalitativně odlišným složením diváků a tím, co je tradičně přípustné, dovolené či tolerované.

Slepička poukazuje, že výtržnosti jsou doménou lidí agresivního založení, kteří mají tendenci využít fotbalový zápas k projevům, které by nebyly v jiném prostředí tolerovány. Emocionální vzrušení jim nepřináší zápas, ale právě výtržnosti. Problém nadvlády emocionální stránky osobnosti nad racionální. Z toho vyplývá špatné a ukvapené hodnocení reality.⁴³

Řada sportovních psychologů má za to, že agresivita v chování diváka se obvykle projevuje jako důsledek nezvládané emocionality, interpersonálních konfliktů nebo frustračních stavů. Rozlišují agresi: 1. vyvolanou emočním prožitkem, který je situačně či anticipačně vystupňován do afektu vzteku či

⁴²Mikšík, O.: Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování). Praha, Karolinum 2005

⁴³Slepička, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

strachu, a 2. instrumentální, která nemá emocionální základ, je racionální, účelová, záměrná (provokace).⁴⁴ V psychologii se hovoří o tom, že frustrace vede k agresi a agrese je zapříčiňována frustrací. Předpokládá se, že deprivace přerůstá ve frustraci. Vztek pak vede ke zvýšené agresivitě.

Obecně se předpokládá, že diváci, kteří jsou ve svém životě deprivováni, deprimováni či frustrováni jinými okolnostmi a kontexty (neúspěchy, komplexy méněcennosti,...) mají větší sklon k agresivním projevům v hledišti, než diváci sociálně adaptovaní. Deprivovaný divák se více ztotožňuje se svým sportovcem či týmem a intenzivněji prožívá jeho úspěchy i neúspěchy. Pocity nespokojenosti ze společenského začlenění vytvářejí příznivější podmínky pro výtržnictví a násilí.⁴⁵ Kořeny násilí je tudíž v řadě případů třeba hledat v sociální situaci diváků, kteří se takto na sportovním utkání chovají, respektive v jejich potřebě imponovat, zařadit se do party, setkat se s obdivem a úspěchem.

⁴⁴Mikšík, O.: Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování). Praha, Karolinum 2005

⁴⁵Tamtéž

3.1.2 Aplikace sociologických a sociálně-psychologických koncepcí

Sociologické a sociálně-psychologické přístupy se soustřeďují na širší jevy a všímají si takových, jakými jsou kultura, sociální struktura a sociální prostředí, ve kterém se chuligánské chování vyskytuje. Sport a jeho diváky nelze absolutně oddělit od aktuální společenské situace, je to jev dynamický, mění se v čase a prostoru, reaguje na některé jevy ve společnosti.

Sociologický přístup k objasnění fotbalového chuligánství byl zvolen Ianem Taylorem již v roce 1971 ve studii „*Football mad*“: *A speculative sociology of football hooliganism*. Dle Taylora fotbal, který byl tradiční zábavou spojenou s pracující třídou, procházel v šedesátých letech procesem komercializace a odcizoval se od pracující třídy, tedy od své původní fanouškovské základny. Do popředí zájmu klubů byli postaveni lépe situovaní, ekonomicky silnější a stabilnější příznivci z vyšších společenských vrstev. Fotbal tak ztratil charakter všelidové víkendové zábavy a pozvolna se stal doménou elit. Násilí tedy Taylor považoval za svébytnou reakci nižších vrstev na odcizení svých tradičních hodnot a institucí, které probíhalo také v širším společenském, a ne pouze ve fotbalovém kontextu.⁴⁶

I práce L.D.Wanna a kol. z roku 2001 zdůrazňuje, že pro pochopení chování fotbalových fanoušků musíme vzít v úvahu to, že většina výtržníků: 1. pochází z nižších sociálních vrstev společnosti, 2. jsou nevzdělaní a mají špatné zaměstnání, 3. vyhledávají vzrušující a nebezpečné situace, 4. nevázaně ukazují svou maskulinitu.⁴⁷

Tyto koncepce popisující fotbalové chuligány jako příslušníky nižších společenských vrstev se určitou dobu jevily jako uspokojující, ale záhy se proti

⁴⁶Taylor, I.: „*Football mad*“: *A speculative sociology of football hooliganism*. 1971. In: Dunning, E. (ed.): *The Sociology of Sport*. London, Frank Cass and Company Limited 1971. Převzato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: *Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury*. Brno, Barrister&Principal 2004

⁴⁷Wann, L.D. a kol.: *Sport fans. The Psychology and social impact of spectators*. London and New York, Routledge 2001. Převzato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: *Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury*. Brno, Barrister&Principal 2004

nim postavily argumenty a statistická fakta, jež opět připomínaly, že významný počet osob zainteresovaných do násilností nepocházel ze stereotypně vnímané *working class* (dělnické třídy), ale ze středních i vyšších tříd. Spojovat fotbalové chuligánství pouze s nižšími sociálními třídami by bylo nesprávné i proto, že podpora fotbalového klubu při zápasech hraných v zahraničí stojí nemalé finanční prostředky a samotný počet těchto zápasů neustále roste. Dnes lze konstatovat, že neexistuje přímý vztah mezi fotbalovým chuligánstvím a sociálním prostředím, v němž se pohybují aktéři fotbalového chuligánství. Výsledky jsou nejednoznačné.

Další přístup, který se snaží vysvětlit fotbalové chuligánství, vychází z koncepce fotbalových hooligans jako specifické subkultury, resp. subkultury mládeže. Sociologická vnímání pojmu subkultura bývají mnohdy odlišná. Subkultura je často definována prostředím, v němž je tolerováno a provozováno něco, co je majoritou považováno za deviantní nebo co skutečně deviantní je, potom obvykle bývá ostatní společností odmítána. Motivací pro příslušnost k subkultuře je také fakt, že v jejím prostředí lze dosáhnout kýženého statusu a nalézt adekvátní roli v určité sociální skupině prostřednictvím internalizování alternativních hodnotových vzorců a disponováním jiným typem schopností, než které jsou akceptovány většinou společností. Subkultura poskytuje prostor pro interakci, sdílení hodnot a pocit ochrany před případnými odsudky ze strany ostatních i možnost nenaplněného statusu v rámci majoritní společnosti.⁴⁸

Všeobecně platnější se zdají být koncepce pracující s charakteristickými znaky subkulturního stylu v souvislosti s obecně pozorovatelnými projevy aktivních fotbalových příznivců, jako jsou jejich shromažďování, organizování, sebeoznačování, sdílení specifických hodnot a názorů.

Rovněž je otázkou, zda fotbaloví chuligáni nejsou kontrakulturou. Termín kontrakultura se používá, pokud lze odlišení od hodnotových vzorců dominantní

⁴⁸Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

kultury posoudit jako velmi výrazné a působící proti nim. „Pro kontrakulturu je typický nesouhlas s normami, hodnotami a idejemi oficiální kultury, zároveň je typická závislost na této kultuře, neboť jenom v jejím rámci kontrakultura nabývá smysl a její základní premisy jsou srozumitelné a realizovatelné.“⁴⁹

Fotbaloví chuligáni nejspíš nemají ambice měnit stávající kulturu či být její alternativou, proto lze považovat fotbalové chuligánství za deviantní subkulturu se značně specifickými normami a hodnotami, které se podstatně odlišují od norem a hodnot, které jsou přijatelné a uznávané v kultuře většinové.

Taylor spojuje vytvoření tzv. „chuligánské substruktury“ na anglických fotbalových stadionech s obtížnou sociální situací mladých lidí, uvolňovanou ničením hodnot, překračováním obecně závazných norem jednání a chování. Narůstání tohoto jevu spojuje se změnou věkové skladby diváků (výrazně převažuje mládež) a má za to, že jde o uvolněný projev psychické a sociální nesnášenlivosti mladých vůči dospělým (tzn. lépe situovaným) divákům.⁵⁰

Chování těchto subkultur můžeme typologizovat také takto. Za prvé se může jednat o boj dvou subkultur (vyřizování si účtů, nebo předem domluvená bitka dvou fanouškovských táborů). Za druhé můžeme hovořit o prosazování jedné subkultury, zapříčiněné frustrací, odcizením, ztrátou smysluplné činnosti nebo absence možností seberealizace. Za třetí jde o důsledek narušení teritoria a rituálu, kdy si každá chuligánská skupina „chrání své území“ (tj. stát, město, čtvrť atd.). A za čtvrté může jít o odpor proti odcizení sportu – boj proti narůstající komercializaci fotbalu.

Média se svou možností a formou sociální konstrukce reality mají velký význam v utváření povědomí o subkultuře v očích majoritní společnosti. Fotbaloví chuligáni se stali vděčným tématem a objektem novinářů, účastníků

⁴⁹Velký sociologický slovník. Praha, Karolinum 1996, s.526

⁵⁰Taylor, I.: „Football mad“: A speculative sociology of football hooliganism. 1971. In: Dunning, E. (ed.): The Sociology of Sport. London, Frank Cass and Company Limited 1971. Převzato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

se prakticky všech zápasů vyšších soutěží, kteří neváhají volit při popisování událostí senzační, šokující a odsuzující titulky a občas také trochu přehánět. V sedmdesátých letech dvacátého století to byla právě média, která připojovala označení (*label*) „*football hooligans*“ pro nepokoje na fotbalových stadionech a přispěla k pojmenování tohoto sociálního jevu. Termín hooligan přijali i samotní fotbaloví fanoušci.

Sex a násilí jsou pokládány za základní aktivity utvářející u fotbalových chuligánů jejich maskulinitu. Jelikož bitky jsou maskulinním zážitkem, jako takové je tedy logické spojení s jinou aktivitou, která rovněž představuje primární maskulinitu, a tou je sex. Častým tématem vulgárních pokřiků fotbalových chuligánů je právě vztah k sexu a sexualitě. Obecně lze konstatovat, že soustředění se pouze na sexuální, respektive sexistickou stránku fotbalového chuligánství nemůže tento fenomén vysvětlit zcela komplexně. H.J.Schneider uvádí jako jednu z možných příčin to, že fotbal je ritualizovaným bojem⁵¹.

Z žádné z výše uvedených koncepcí není zcela jasná hlavní příčina, která vedla k vytvoření menšinové subkultury fotbalových chuligánů mezi běžnými fotbalovými diváky a fanoušky. Subkulturní aspekty fandovství s ritualizovanou podobou a funkcí násilných projevů poukazují na hlubší sociální rozměr tohoto jevu.

V poslední době se do popředí dostává názor, který popisuje fotbalové chuligánství jako vzrušující zábavu, která je únikem z všednosti normálních dnů. Jde o hledání intenzivních emocionálních zážitků, se kterými se nelze setkat v normálním každodenním životě. Chování jedince je v této době celkem přijatelný způsob osvobození se od sociálních kontrol, vyjádření běžně nedostupných silných emocí. Podle Corrigan je chuligánství a výtržnictví na fotbalových utkáních výsledkem vztahu mezi zejména mladými lidmi a sociálními institucemi.⁵²

⁵¹Večerka, K. a kol.: Jak na fotbalové výtržníky. Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci 1993

⁵²Slepička, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

Abychom pochopili začlenění jedinců do chuligánských struktur a jejich jednání v nich, je třeba využít koncepce malých sociálních skupin, které popsal již jeden z klasických sociologů Charles Horton Cooley. U malých sociálních skupin lze hledat horní hranici kolem třiceti členů.⁵³ Charakteristickými znaky malých sociálních skupin jsou stabilita, strukturovanost, integrita, soudržnost, atraktivita, stálost, uzavřenost, interaktivita jednotlivých členů, intimita, homogenita, specifický hodnotový systém, systém kontroly hodnotového systému, zaměřenost a skupinové cíle, uspokojení jednotlivých členů a další. Jednání každého člena determinuje aktivity jiného člena skupiny. Je také potřeba společného souboru názorů, hodnot a norem. Skupinová ideologie se vyvíjí a upevňuje při společné činnosti a stává se pro skupinu typickým znakem odlišujícím ji od jiných skupin. Skládá se ze společných názorů, společných hodnot a norem.

Podstatnou roli v chování chuligánů hraje uniformita, která je dána stejnými postoji, v mnoha případech i předsudky, které jsou součástí percepce i prožitku těchto skupin. Normy platí i mimo fotbalový stadion. Podstatné je i aktivní zapojení jednotlivých členů skupiny, které je dáno účastí na fotbalových zápasech, setkáváním se mimo fotbalové stadiony atd. Ve skupině vzniká tzv. skupinové vědomí, které každý z členů skupiny prožívá podobně. Pocitu ztotožnění a sounáležitosti skupiny příznivců jednoho mužstva napomáhají společné symboly. Symboly umožňují jasné odlišení skupin. Propriety se symboly jako vlajky a šály slouží i jako zástavy jednotlivých skupin, o které se soupeří. Zde se hodí zařadit myšlenku Josého Ortegy y Gasset, který se věnoval davovému chování, že členové davu si sami sebe dokáží vážít jedině tehdy, když živě pociťují, že jsou přesně takoví jako ti druzí.⁵⁴

⁵³Buriánek J.: Sociologie. Praha, Fortuna 1996

⁵⁴Ortega y Gasset, J.: Vzpouřa davů. Praha, Naše vojsko 1993

Jedna z dalších teorií, která by mohla popsat nebo vysvětlit chování hooligans, je teorie konfliktu sociologa Lewise Cosera. Ve své významné práci *The Functions of Social Conflict* z roku 1956 se Coser snaží dokázat, že konflikty mohou přispívat k upevnění sociálního řádu. Říká, že konflikt s cizí skupinou pomáhá ustavit a udržovat identitu skupiny vlastní.

Rozlišuje realistický konflikt a nerealistický konflikt. Realistický konflikt je řešením reálně existujícího sporu. Když silnější zvítězí, konflikt je uzavřen. Nerealistický konflikt je odlišný. Akt agrese se stává cílem sám o sobě, není zde důležité, na čem nebo na kom se agresivita vybije⁵⁵. Neukončí ho žádné vítězství, vítězství pouze agresora povzbudí a provokuje k dalšímu konfliktu.

Coser se domnívá, že absence jakýchkoli konfliktů nemůže sloužit jako indikátor stability skupiny. To si myslím platí také o skupinách fotbalových fanoušků nebo extrémně pravicových hnutí, jako jsou skinheads. Konflikty, které vyvolávají, posilují sociální kohezi skupiny. Vyhraňují se vůči ostatním, aby sami cítili, že někam patří.

Pozornost si zasluhuje také termín antagonistická kooperace. Termín antagonistická kooperace znamená, že lidé spolupracují proto, že koalice s druhými posiluje jejich vyhlídky na osobní prospěch. Konflikt lidi spojuje, místo aby je udržoval trvale rozděleny. To platí například pro mezistátní fotbalové zápasy, kdy klubová rivalita je zapomenuta a gangy chuligánů z různých měst se spojují vůči zahraničnímu „nepříteli“. Na druhou stranu však princip spojování chuligánských gangů nefunguje ve všech zemích. Jsou země, kde fotbalový hooligans nedokáží překonat příslušnost k jinému fotbalovému klubu.

⁵⁵Kolektiv autorů: *Velký sociologický slovník*. Praha, Karolinum 1996

3.2 Další příčiny a vlivy v chování fotbalových chuligánů

V předchozích dvou podkapitolách jsem se věnoval sociologickým, sociálně-psychologickým a psychologickým aplikacím, které se zabývají příčinami chování radikálních fotbalových fanoušků. Myslím si však, že některé z aspektů, jež mohou ovlivnit lidské jednání uvedeny nebyly.

Jedinec je integrován do společnosti během socializace, především v dětství a v pubertě. V těchto fázích života jsme nejzranitelnějšími, neboť se učíme chování tím, že pozorujeme svět a lidi kolem sebe a snažíme se napodobovat své nejbližší. Tuto část tedy věnuji popsání, podle mého názoru, důležitých vlivů ovlivňujících chuligánské chování.

Nalézt příčiny chování radikálních fotbalových fanoušků není jednoduchý úkol. Nemůžeme říci, že existuje pouze jedna příčina tohoto extrémního chování, jedná se o polykauzalismus, což znamená, že každý společenský jev může být vysvětlen jen na základě vzájemného působení mnoha různých příčin. Člověk jednající v den fotbalového zápasu tímto způsobem je ovlivněn různými vlivy – svou vlastní osobností, rodinou, školou, skupinou, subkulturou atd. Všechny tyto vlivy skládají mozaiku, ze které vychází výsledný obraz chování fotbalového chuligána. Samozřejmě každé individuum je výjimečné a nemusí se u něj projevit všechny zmíněné vlivy ve stejné intenzitě.

Jak se však člověk stane fotbalovým fanouškem? Důležitým faktorem je vztah člověka ke sportu a obzvláště fotbalu. Aby se však jedinec stal fotbalovým chuligánem nemusí mít ke sportu vztah vůbec žádný.

Kvůli mimořádné celosvětové popularitě kopané je jedinec nucen, ať chce či nechce, být konfrontován s informacemi týkajícími se fotbalových utkání, hráčů, trenérů nebo fotbalových klubů. To již samo o sobě vzbuzuje zájem lidí o fotbal. Fotbal se stal jedním z nejpopulárnějších komunikačních témat.

Lidé přicházejí na fotbalové stadiony z valné většiny v doprovodu svých rodinných příslušníků nebo se svými přáteli. Jen malá skupina lidí chodí na

utkáni zcela sama, aniž by očekávala něčí společnost na stadionu. Z toho důvodu jsou lidé při volbě preference fotbalového klubu silně ovlivněni svým okolím. Nejsilnější vliv na volbu klubu, kterému bude člověk takzvaně fandit mají rodiče, především pak otcové. Ti přivádějí své děti (převážně syny) na stadiony a od samého počátku se je snaží při volbě klubu ovlivnit. Dochází tak často k předávání fandovství z jedné generace na druhou. Neméně silný vliv mají také přátelé či spolužáci. Určití jedinci v kolektivu mohou ovlivnit fandovství mnoha osob ve svém okolí. Často je také prvotním momentem pro volbu klubu určitý významný zážitek, který člověk v souvislosti s daným klubem prožije. Nejčastěji jsou to úspěchy při lokálních, národních či dokonce mezinárodních soutěžích.

3.2.1 Vrozené osobnostní dispozice

Vrozené osobnostní dispozice jsou jednou z možných příčin agresivního chování radikálních fotbalových fanoušků. Můžeme zde mluvit o vlivu temperamentu (Hippokratés rozlišuje 4 základní typy - sangvinik, flegmatik, choleric, melancholik), záleží také na sebekontrolě, toleranci k chování jiných lidí, na pocitu zodpovědnosti za své chování, impulzivitě, zralosti, zaměřenosti na sebe samého atd. Odlišení biologických kořenů těchto charakteristik od vlivu rodiny a jiných prostředí je ale nesnadné.

Také příslušnost k pohlaví je jedním z faktorů. Muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy, a to ve všech dobách, nezávisle na své příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu trestné činnosti.⁵⁶

Bez vlivu na vyšší delikvenci mužů jistě není ani odlišný způsob výchovy chlapců a dívek. Dívky jsou ve všech společnostech pod vyšší kontrolou ze strany rodičů, učitelů i dalších dospělých než chlapci, takže mají více příležitostí

⁵⁶ Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Praha, Portál 2003

vstít si zábrany k protispolečenskému chování. Vrstevnické vazby na partu pro ně nemají takový význam jako pro chlapce. Tyto odlišnosti ve způsobu socializace jsou ovšem determinovány kulturou a společností. Příslušnost k pohlaví je jen spouštěčem příslušných sociálních vlivů.

Z pohledu sociobiologie máme za určitých definovatelných podmínek silné predispozice sklouznout do hlubokého iracionálního nepřátelství. Toto nepřátelství se velmi snadno živí samo sebou a podněcuje unáhlené reakce, které mohou rychle přerůst v odcizení a v násilí.⁵⁷

Jedinec může být také ovlivněn silnou sugescí. Sugescie je v užším smyslu definována jako ovlivnění člověka spíše citovými než racionálními způsoby za snížené kontroly vědomí. Míra ovlivnění každého jedince je individuální a liší se věkem, inteligencí, sebevědomím, frustrací atd.

⁵⁷ Wilson, E.O.: O lidské přirozenosti. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1993

3.2.2 Rodina

Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, který svým selháváním mladistvým umožňuje delikventní chování. Zdrojem oprávněných obav je slábnoucí vazba mezi rodičovstvím a partnerstvím příznačná pro všechny postindustriální společnosti. Rozvodovost, nezáměr o výchovu dětí, obtížné hledání identity u dětí a mládeže to všechno mohou být příčiny pozdějšího delikventního chování.

Děti vychovávané jen jedním z rodičů mají podle mezinárodních srovnávacích studií, jež jsou dnes k dispozici, o něco horší výsledky ve škole, víc zdravotních a psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči.⁵⁸

Od počátku dvacátého století tradovaný vztah mezi příslušností rodiny k určitým společenským vrstvám a delikventním chováním dětí z těchto rodin se v moderní době dá potvrdit výzkumnými daty jen pro skupiny ležící na okrajích sociálního spektra. Novinkou poválečného vývoje je markantní zvyšování kriminality dětí ze středních vrstev, a zvláště překvapivé je navýšení počtu kriminálně jednající mládeže z nejlépe situovaných vrstev. Avšak nepříznivější živná půda kriminálního chování je mládež z nejnižší vrstvy společnosti, vrstvy lidí bez kvalifikace nebo s nejnižší kvalifikací, vrstvy v nichž je největší chudoba a největší nezaměstnanost.

Novodobé přelévání kriminality i do společensky lépe situovaných rodin se dá interpretovat jako následek klesajícího vlivu rodiny na chování dospívajících dětí ve všech společenských vrstvách.⁵⁹

Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje.

⁵⁸ Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Praha, Portál 2003

⁵⁹ Tamtéž

Studie delikventně jednající mládeže založené na jejich popisu rodinného prostředí ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti.⁶⁰

Příliš tvrdá disciplína zahrnující agresivní chování rodiče k dítěti je častější v rodinách, v nichž se děti chovají delikventně. Dítě se v takové rodině učí agresivitě jako dovolenému způsobu chování.

Dohled je další parametr rodičovského chování, který má prokazatelnou souvislost se souběžným nebo pozdějším delikventním chováním dítěte. Míjí se s jím míra rodičovské informovanosti o tom, co dítě dělá ve volném čase, s jakými kamarády se stýká, kde se zdržuje, když není doma, kdy se vrací domu a v jakém stavu domu přichází.

Způsob řešení konfliktů v rodině má nepochybně vztah k delikventnímu chování dětí. Řadou výzkumů je potvrzeno, že děti vyrůstající v rodinách, kde je mnoho otevřených konfliktů mezi rodiči, mají větší sklon k delikventnímu chování než děti vyrůstající v klidném rodinném prostředí. Z takového prostředí má dítě jednak tendenci co nejdříve a co nejčastěji utíkat, jednak se v něm učí konfrontačnímu způsobu řešení těžkostí.⁶¹

Podle Sigmunda Freuda má náš smysl pro morálku do značné míry původ v sebeomezích, která si děti vštěpují v rané fázi vývoje. Vzhledem k povaze svého vztahu k rodičům si některé děti tato omezení nikdy nevytvoří, takže jim základní smysl pro morálku chybí. Tito jedinci jsou považováni za uzavřené a bezcitné, mající potěšení ze samoúčelného násilí.⁶²

Rodina je samozřejmě hlavním převodovým pásem přenášejícím kulturní normy na novou generaci. Co však bylo až donedávna přehlíženo, je, že rodina na děti převádí zejména tu část kultury, jež je dostupná společenské vrstvě a skupinám, v nichž se rodiče nacházejí. Je tudíž mechanismem pro ukázkování

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

⁶² Mucha, I.: Sociologie (Základní texty). Pelhřimov, Tiskárna a vydavatelství 999 2004

dítěte z hlediska kulturních cílů a zvyklostí příznačných pro tento úzký okruh skupin. Socializace navíc není omezena pouze na přímou výchovu a ukázkování. Tento proces je přinejmenším z části bezděčný. Na dítě, nehledě na přímá napomenutí, odměny a tresty, působí sociální prototypy obsažené v každodenním chování a různých rozhovorech rodičů, jichž je svědkem. Nezřídka se stává, že děti odhalí a osvojí si kulturní stereotypy i tam, kde tyto zůstávají skryté a nebyly shrnuty do pravidel.⁶³

⁶³ Merton, R.K.: Studie ze sociologické teorie. Praha, SLON 2000

3.2.3 Škola

Jak slábne vliv některých rodin na děti a jak se mocným socializačním vlivem v druhé polovině minulého století stávají také média a zároveň rostou obavy z neřízeného socializačního působení vrstevnických skupin, začíná být škola viděna jako skoro jediné prostředí schopné garantovat „optimální“ či dokonce „vědecky promyšlené“ působení na dítě, jež je v souladu se zájmy společnosti.⁶⁴ Od socializačního působení školy se dnes očekává víc, než je reálné.

Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby v rodině zastávalo. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především žádá, aby se přizpůsobilo, ukáznilo, aby bylo jako ostatní děti. Význam spolužáků jako zrcadla a zdroje pocitu vlastní hodnoty stále stoupá s blížícím se dospíváním. Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní subkulturu vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na niž jsou učitelé v lepším případě více a v horším případě méně napojeni. V některých případech mohou být tyto podskupinky zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy.

⁶⁴Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Praha, Portál 2003

3.2.4 Skupiny, subkultury a hnutí mládeže

Značný vliv na případné změny v divákově postoji má nejbližší sociální okolí, které ho obklopuje. Je známo, že ve skupině, kde jsou upřednostňovány určité postoje, je vývoj postojů člena skupiny závislý na tom, jak se jedinec sžil se skupinou. Jedinec je ve svých postojích ovlivňován skupinou zejména tehdy, je-li to jeho referenční skupina.⁶⁵ To znamená, že je skupinou přitahován. V této souvislosti znovu vystupuje do popředí význam a vliv diváckých skupin na aktuální i potencionální projevy diváka.

Dospívající si svou osobní identitu musí během dospívání vytvořit v průběhu dramatických střetů s rodiči, případně s jinými představiteli světa dospělých. Hlavním prostředkem tohoto hledání vlastního já má být vrstevnická skupina, jež se na prahu dospělosti stane nejvýznamnější referenční skupinou, zastiňující svým vlivem všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny.⁶⁶

Vrstevnické party

Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.

I pro dítě vychované funkční rodinou představuje každá vrstevnická skupina více nebo méně stresující nárok: obstát v očích vrstevníků jako někdo, kdo je „v pořádku“, kdo plně sdílí hodnoty. Nároky na konformitu jsou ve vrstevnické skupině mládeže obvykle vyšší než ve všech jiných skupinách.⁶⁷

⁶⁵Slepička, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

⁶⁶Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Praha, Portál 2003

⁶⁷Tamtéž

U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Některé party vede ke kriminalitě a násilí nuda.

Neuvědomovaným motivem tohoto chování je pravděpodobně snaha předvést se před kamarády jako „správněj tvrd'ák“, což předpokládá skupinovou atmosféru, kvůli níž před násilným aktem nikdo nedokáže couvnout, protože by se ve skupině blamoval svou slabostí.

Důležitý je zejména proces vytváření skupinových norem závazných pro chování všech členů skupiny. Vedle toho se uplatňuje silný pocit sounáležitosti, koheze mezi členy, spojený s vytvářením antagonismů vůči cizím skupinám. Nejdůležitějším faktorem vzniku takových part mladých diváků je jednak podobnost zájmů a existence společných cílů, příbuznost postojů a také neuspokojivé sociální postavení.⁶⁸

Možnost tlaku na jedince je dána významem, který pro něho divácká parta má. Jestliže nahrazuje jiné špatně fungující sociální skupiny (rodinu, pracovní a školní kolektivy) a plně uspokojuje mimo jiné i potřeby sociálního kontaktu a sociální odezvy, má pro jedince značný význam a může na něho vykonávat silný tlak a tak ho významně ovlivňovat.

Časné uvolňování rodinných vazeb v nefunkčních rodinách a celkové oslabování sociálních vazeb nezdrárných mladých lidí v postindustriální společnosti vede k tomu, že si některé vrstevnické skupiny mládeže vytvářejí svoje vlastní, na první pohled nezávislé ideologie, jež mohou být živnou půdou delikventního chování.⁶⁹ Jiné skupiny je pak pouze kopírují. Vznikají tak postupně celé sítě podobně zaměřených skupin, jež přesahují i hranice států. Ze skupiny se může stát hnutí.

Svou příslušnost k určité skupině, případně k ideologii určitého hnutí, mládež demonstruje zejména způsobem úpravy zevnějšku, zvláštním jazykem,

⁶⁸Slepička, P.: Sportovní diváctví. Praha, SPN 1990

⁶⁹Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Praha, Portál 2003

uctíváním určitých symbolů, druhem preferované hudby atd. Ideologie subkultury mládeže se obvykle inspiruje aktualizovanými ideologiemi z minulosti, např. nacistická ideologie u některých skupin fotbalových chuligánů.

Handicapem jsou zatíženy děti narozené málo kvalifikovaným rodičům, děti, o něž rodiče málo dbali, děti žijící na přelidněných předměstích velkoměst, děti docházející jen nepravidelně do nepříliš dobrých škol atd.

Rasistická subkultura

Tyto skupiny, mezi které patří skupiny hlásící se k hnutí skinheads, jsou velmi soudržné a ostražité vůči neznámým lidem. Mají hierarchickou, vojenskou strukturu, v jejímž čele stojí inteligentní vůdci. Některé elitní skupiny vydávají dokonce vlastní časopisy. Jejich činnosti jsou plánované. Mají vlastní kodex správného a nesprávného chování. Řadou těchto znaků se elitní skinheads podobají náboženským sektám.

3.3 Sociální deviace

Při zkoumání radikálních fotbalových fanoušků se nemůžu nezmínit o teoriích sociální deviace. O sociálních deviacích mluvíme při porušení nebo podstatné odchylce od některé ze sociálních norem chování. Je to nerespektování požadavků, které na individuum nebo skupinu klade určitá norma nebo skupina norem. „Sociální deviace je narušení jakékoli sociální normy, nejen normy sankcionované právně, nábožensky nebo morálně.“⁷⁰ Sociální deviaci nelze ztotožňovat s trestnou činností, která je pouze jednou z jejích forem, ani s protispolečenským chováním, i když většina forem sociálního chování pokládáných za deviantní tuto povahu obvykle má.

3.3.1 Teorie značkování (labelling, etiketizační teorie)

Při zkoumání radikálních fotbalových fanoušků můžeme v rámci sociologie sociálních deviací zmínit teorii značkování (labellingu, etiketizační teorii). Je to jeden z nejvýznamnějších přístupů k pochopení kriminality.

V nejobecnějším smyslu slova je možné říci, že labelling čerpá z teze, že lidská identita se utváří v procesu interakce jedince s ostatními lidmi ve společnosti. Lidské chování je tedy spíše konstruováno ze subjektivních definic situací a sdílených významů, než determinováno podmínkami prostředí, ve kterém žijeme.

Deviace je definována ne jako nějaká objektivní charakteristika lidského jednání, ale jako produkt myšlenek, které lidé vzájemně sdílejí. Je třeba dát důraz na přímé pozorování procesů interakce. Deviantní nálepky jsou analyzovány jako sdílené významy, které jsou přidělovány určitým osobám v rámci procesu sociální interakce. Deviace podle teoretiků labellingu není

objektivní charakteristikou lidského jednání, ale je to vlastnost, kterou tomuto chování uděluje publikum, které je přímo nebo nepřímo potvrzuje. Veřejnost tedy vytváří deviace tím, že tvoří pravidla, jejichž přestoupení definuje jako deviaci a aplikuje tato pravidla na chování jednotlivých lidí a označuje je za devianty. Deviace pak není kvalita spáchaného činu, ale souvislosti spojené s aplikací nálepky.⁷¹

Sekundární deviace existuje tehdy, když osoba začne užívat své deviantní chování, nebo roli na něm založenou jako prostředek obrany, útoku nebo přizpůsobení se zjevným (otevřeným) a skrytým problémům tvořeným sociální reakcí na jedincovo chování (primární deviace). Ve výsledku pak původní příčiny deviace ztrácejí na významu nebo uvolňují cestu centrálnímu významu, který má nesouhlasná a izolující reakce komunity. Jedinec se tedy může vnitřně identifikovat s deviantní rolí.⁷² Zjednodušeně můžeme říci, že sekundární deviace nastává tehdy, když jedinec přijme etiket, kterou dostal, a začne sám sebe vnímat jako deviantního.

3.3.2 Teorie anomie dle Roberta Kinga Mertona

V Mertonově pojetí se termínem anomie rozumí napětí, kterému je jednání jedince vystaveno v důsledku konfliktu mezi akceptovanými normami a sociální realitou. V průmyslových společnostech se všeobecně klade důraz na schopnost prosadit se, tedy na individuální úspěch v materiální sféře. K tomuto cíli má vést sebekázeň a tvrdá práce. Podle tohoto přesvědčení mohou ti, kdo opravdu tvrdě pracují, dosáhnout úspěchu bez ohledu na startovní čáru, ze které vycházejí. To ve skutečnosti neplatí, protože většina znevýhodněných jedinců má velmi omezené možnosti si polepšit. Ten kdo neuspěje, však bývá za svou neschopnost

⁷⁰Velký sociologický slovník. Praha, Karolinum 1996, s.199

⁷¹Munková, B.: Sociální deviace. Praha, Karolinum 2001

⁷²Tamtéž

dosáhnout hmotného pokroku odsuzován. V této situaci se ocitá pod velkým tlakem, aby se pokusil prosadit jakýmikoli prostředky, třeba i nelegitimními.⁷³

Mertonova teorie anomie může být použita i na problém radikálních fotbalových fanoušků. Jedinec, který se nějakým způsobem dostane do chuligánského gangu, přichází do konfliktu mezi normami společnosti a sociální realitou gangu. Aby se ve skupině prosadil a nějak na sebe ukázal, získal si členy skupiny, snaží se v této situaci prosadit jakýmikoli prostředky – násilí, vulgárnost, nadměrná konzumace alkoholu, účast v bitkách s ostatními gangy atd.

3.3.3 Otázka konformity

Touha přizpůsobit se zvykům a konvencím nějaké skupiny nebo ochota podřídit se společným modelům chování má na jednání člověka silný vliv. Podřízení se bývá výsledkem mocných tlaků, které skupina vyvíjí na své členy. Tyto tlaky jsou obzvláště silné uvnitř společenských skupin mladých lidí. I když mnohdy nejsou zřejmé důvody obliby jistého způsobu chování, oblékání, mluvy hudby, chůze, je odchylka od skupinových norem obvykle tak nápadná, že si jen výjimečně dovolí samostatně uvažující člen skupiny rebelovat.

Tlak na konformitu může přivést členy skupiny k asociálnímu nebo kriminálnímu chování, ačkoli je takové chování v rozporu s jejich osobními sklony a přesvědčením. Většina členů i těch nejhorších part delikventů ve skutečnosti netráví všechnen čas jen násilnou nebo trestnou činností.

Na konformitu má velký vliv velikost skupiny a přítomnost či nepřítomnost člena, jehož chování je v rozporu se skupinou. Osmičlenná skupina, např. fotbalových chuligánů, je dost velká na to, aby na své členy vyvinula maximální

⁷³Mucha, I.: Sociologie (Základní texty). Pelhřimov, Tiskárna a vydavatelství 999 2004

tlak. Jestliže však jediný člen dokáže tlaku odolávat, tlak značně slábne. Účinek odporu však záleží na postavení, jaké rebelující člen ve skupině zaujímá.

3.4 Hnutí skinheads

Tato práce se nesnaží detailně popsat subkulturu skinheads. Pokuším se jen stručně nastínit počátky a vývoj tohoto hnutí v prvních desetiletích po jeho vzniku, neboť jeho členové patří k hlavním aktérům fotbalového chuligánství. Jak už bylo několikrát zmíněno výše, hnutí skinheads se většinou hlásí k ultrapravicové politické orientaci.

Na začátku šedesátých let dvacátého století existovalo ve Velké Británii několik druhů skupin mládeže. Nejprve to byli *Teddy boys*, kteří poté byli nahrazeni tzv. *mods*⁷⁴. První vlna mods se objevila v Londýně a jeho okolí již na konci padesátých let. Mods byli popisováni jako mladí muži reprezentující pracující třídu, byli posedlí, okouzlení a fascinováni americkými a kontinentálními módními vlivy. Mods objevili styl, který byl vhodný a reprezentativní při návštěvě školy či zaměstnání, ale i pro trávení volného času.

Důsledkem vymezování se a hledání vlastní identity byla i změna image. Mods se nakonec rozdělili v polovině šedesátých let minulého století do dvou odlišných skupin. Jedna skupina, tzv. umělecká škola či módní mods – vyvinula způsob oblečení, který stále více oslňoval, zatímco druhá – tzv. tvrdí mods či gang mods – vytvořila vývojový předstupeň skinheadské kultury. Jejich hlavním rozlišovacím znakem se staly krátké vlasy, obepjaté džíny, šle přes kostkované košile a vysoké pracovní boty, což byly některé prvky později charakteristické pro skinheady.⁷⁵

Další subkulturou částečně ovlivňující skinheads i fotbalové chuligánství byli tzv. *rude boys*. Objevují se rovněž v průběhu šedesátých let a i tuto subkulturu formovala nezaměstnanost a sociální situace ve spojeném království. Skupiny *rude boys* se vytvářely téměř všude, přičemž ve větší míře se tak dělo

⁷⁴ Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

⁷⁵ Tamtéž

především ve velkých městských aglomeracích⁷⁶. Hudebním stylem, který vyjadřoval pocity tohoto segmentu mládeže, se stalo ska. Subkultura rude boys byla zřetelně ovlivňována přistěhovaleckými vlnami (kulturou a hudbou, životním stylem), především jamajskými a dalšími karibskými imigranty.

Skinheads se objevují přibližně kolem roku 1967 a stali se typickou subkulturou konce šedesátých let. Zpočátku se těmto lidem říkalo *hard-mods*, v okolí fotbalových stadionů i *boot-boys*⁷⁷. V roce 1969 se však masově vžil název skinheads. Tzv. první vlna skinheadské kultury trvala do počátku sedmdesátých let minulého století, kdy došlo k jejímu útlumu, případně transformaci do nových subkulturních stylů. Skinheadské party se objevovaly ve všech větších městech po celé Británii. Životní styl skinheadů byl mimo jiné založen na požívání alkoholu, na návštěvách koncertů, rvačkách s jinými partami a návštěvách fotbalových stadionů – bitky a násilí. Potřebovali oblek, který více deklaroval souvislost s jejich původem pracující mládeže. Potřebovali oděv, který se neroztrhá v běhu, který zůstane vyžehlený a úhledný a který je odlišný v davu. Tuto potřebu naplňovaly těžká bunda, armádní zeleň, pracovní rifle, těžká pracovní obuv a kšandy.

První skinheadi, jak už bylo řečeno, rovněž vzešli z working class (byli to často dokaři či dělníci v těžkém průmyslu, takže lze spekulovat o tom, že jejich účes byl praktický i z důvodů péče o vlasy. Později se začali skinheadi inklinovat k pravicové politice, začali protestovat proti přílivu cizinců, kteří jim podle jejich mínění brali práci. Někteří členové hnutí skinheads inklinují dokonce k extrémní pravici, neonacismu a vytvářejí ilegální organizace, např. Combat 18 atd. Hnutí skinheads překračuje hranice Velké Británie a dnes se

⁷⁶ Koubek, M.: Vývoj subkultury skinheads se zaměřením na její nerasistickou část ve formě S.H.A.R.P. (a její podoba v České republice). Brno, Masarykova univerzita 2001. Přejato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

⁷⁷ King, M., Knight, M.: Hoolifan – 30 years of hurt. Edinburgh, Mainstream publishing 1999. Přejato z: Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno, Barrister&Principal 2004

stoupenci hnutí můžeme setkat ve většině zemí Evropy, včetně České republiky, a v Severní Americe.

Oblíbenými značkami oblečení hnutí skinheads jsou především Doctor Martens, Lonsdale, Umbro, Fred Perry atd.

4. kapitola

Možnosti do budoucna

Celý vyspělý fotbalový svět se snaží pod záštitou světové fotbalové federace FIFA⁷⁸ snížit počet excesů fotbalových fanoušků na vrcholové fotbalové úrovni. Vydávají se stále nová bezpečnostní opatření, která se musí během zápasů dodržovat. Udržení pořádku před, během a po zápase, nebo v okolí stadionu je zase věcí místní legislativy, policie nebo bezpečnostní pořadatelské agentury.

Dá se říci, že se fotbalové vandalství podařilo především v západních zemích vytěsnit z fotbalových stadionů. Problémem však zůstávají bitky chuligánských gangů mimo stadiony, tam poslední dobou vznikají největší škody na majetku a samozřejmě se zde zvyšuje i počet zraněných účastníků bitek, ale i lidí, kteří nemají s kopanou vůbec nic společného. Touto otázkou by se měli zabývat zákonodárci a pokud pro to existují zákonné podmínky, tak hlavně policie. V ČR je však policie omezena policejním zákonem. Policejní složky, které jsou přítomné na fotbalových zápasech, musejí čekat až je majitel stadionu požádá o pomoc a vyzve k zákroku. Tomu ještě předchází výzva pořadatelů o klid směrem k radikálním fanouškům.

Řešení těchto problémů je možné dvěma cestami, a to cestou represe nebo prevence. Nevýhoda represe je její následnost, reaguje totiž až ex post. Aby byla účinná, musí být rychlá a spravedlivá. Plošný přístup může popudit celý dav proti policii. Nevýhodou prevence může být její pomalejší a nákladnější aplikace v realitě, výhodou naopak dlouhodobá účinnost.

⁷⁸The **Fédération Internationale de Football Association (FIFA)**, francouzsky Mezinárodní federace fotbalových asociací) je fotbalovou organizací sdružující 207 fotbalových asociací na světě. Sídlí v Curychu ve Švýcarsku. Současným prezidentem je Sepp Blatter. FIFA je zodpovědná za pořádání hlavních mezinárodních fotbalových turnajů, především Mistrovství světa.

Primárním úkolem prevence je zkvalitnění sociální prostředí, dobré rodinné prostředí na fotbalovém stadionu a seberealizace. Sekundární prevencí jsou opatření na stadionu jako například: všechna místa na stadionu pouze k sezení, oddělení sektorů domácích a hostujících fanoušků, zákaz nošení nebezpečných předmětů na stadion (zbraně, pyrotechnika atd.)

Jednou z možností jak předejít výtržnostem na stadionech je přivést do ochozů celé rodiny s dětmi. U kopané je celosvětový problém zvýšit podíl rodinných návštěvníků, kteří skýtají větší záruku klidu v hledištích. Vytvořit z fotbalových zápasů rodinnou zábavu je cílem snad ve všech zemích, kde se tato hra provozuje. Vyšší počet rodinných příslušníků v ochozech fotbalových stadionů zaručuje i nižší finanční náklady pro fotbalový klub, popřípadě město, ve kterém se utkání odehrává, neboť nebude potřeba výdajů na zabezpečení stadionů a jejich okolí proti radikálním fotbalovým fanouškům.

U nás chodí na fotbal méně diváků, neboť chybí vyšší kvalita jak předváděné hry tak i služeb na fotbalovém stadionu. V dnešní době existuje mnohem více volnočasových aktivit než kdy jindy, v tomto směru je větší konkurence jiných druhů zábavy, změnily se sociální návyky (zvyky), je proto těžké lidi přesvědčit, aby nedělní odpoledne věnovali návštěvě fotbalového utkání. Hodně volného času se tráví doma, lidé se baví doma u TV, domácnosti jsou více „privatizovány“. Jedním z důvodů je určitě i strach z fotbalového násilí.

Problémem je, že si fotbalový divák myslí, že na stadionu potká lidi, kteří jsou úplně jiní, než je on sám, že tam vládne alkohol, vulgarita a násilí. Proto je v první řadě potřeba eliminovat fotbalové chuligánství na stadionu a pak přesvědčit ostatní fanoušky, že se na stadionu není čeho obávat, že při návštěvě fotbalového utkání zažije více prožitků než doma sledováním zápasu v televizi.

Jednou z možností, jak zkultivovat prostředí na fotbalovém stadionu, je přivést do ochozů ženy. Kluby se o to vehementně snaží, neboť vědí, že ženy na stadion přitáhnou i muže. Proto fotbalové oddíly povolují ženám a dětem do určitého věku vstup na stadion v den zápasu bez placení vstupného. Dnes se to

na českých fotbalových stadionech stává trendem. Kluby pochopily, že je potřeba odlišné taktiky od vyspělých fotbalových zemí Evropy, kde sehnat lístek na ligové utkání je nadlidský úkol. České kluby zvou určité skupiny zadarmo, neboť vědí, že se jim to časem začne vyplácet. Nabízejí se i nadstandartní služby, které již zhýčkaný fotbalový divák vyžaduje. Dnešní divák chce, aby se z návštěvy fotbalového stadionu stala rodinná společenská událost, jako je například návštěva kina.

Dalším impulsem, proč dostat rodiny s dětmi na stadion, se v dnešní konzumní společnosti stal tlak sponzorů fotbalových klubů. Radikální fanoušci sice dokáží vytvořit na stadionu bouřlivou atmosféru, ale jejich excesy odlákávají celé rodiny, tzn. početné skupiny potenciálních spotřebitelů, ze stadionů. Sponzoři tedy tlačí na klubové vedení a národní fotbalové svazy, aby řádění na stadionech zamezily, jinak od sponzorství ustoupí.

Nejúčinnějším preventivním opatřením je zamezit radikálním chuligánům vstup na stadion. Do hlediště nepatří podnapilý nebo opilý divák, neboť alkohol snižuje sebekontrolu. Pomoci může i oddělení diváka od hrací plochy. To však například v Anglii není potřeba. Ve Velké Británii se zavedla taková legislativní opatření, že si diváci (až na výjimky) nedovolí vstoupit na hřiště. Oddělení zneprátených fanoušků od sebe je další často využívanou možností jak zklidnit fotbalové chuligány. Investuje se do vnitřních kamerových okruhů na stadionech a do profesionálních pořadatelských služeb. Speciální sektory pro rodiny s dětmi také zvyšují pocit bezpečí na fotbalovém stadionu.

Výše uvedená fakta potvrzují také data z marketingového výzkumu společnosti MillwardBrown CZ. Výzkum byl agentuře zadán jedním z předních pražských fotbalových klubů, cílem výzkumu bylo přilákání fotbalových fanoušků na stadion. Mým záměrem je na použitých datech ukázat jaký postoj mají příznivci kopané k alkoholu na stadionu.

Šetření se provádělo v roce 2005 na populaci ve věku 15 – 44 let a účastnilo se jej 553 respondentů z Prahy a Středočeského kraje. V tabulkách (viz dále), můžeme vidět procentuální rozložení respondentů dle kraje a dle pohlaví. 65,3% respondentů pochází z Prahy a 34,7% respondentů trvale žije ve Středočeském kraji. Z celkového počtu 553 respondentů bylo 67,3% mužů a 32,7% žen.

Místo současného bydliště

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Praha	361	65,3	65,3	65,3
Středočeský kraj mimo Prahu	192	34,7	34,7	100,0
Total	553	100,0	100,0	

Pohlaví respondenta.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Muž	372	67,3	67,3	67,3
Žena	181	32,7	32,7	100,0
Total	553	100,0	100,0	

Mým záměrem bylo pokusit se v datech nalézt vztahy mezi socio-demografickými ukazateli a postoji respondentů vůči alkoholu na stadionu a z toho vyplývajícího násilí a strachu z násilí během utkání na fotbalových stadionech. Hooligans sice dokáží vytvořit na stadionu bouřlivou fotbalovou atmosféru, ale na ostatní fotbalové diváky mohou působit drsně až násilnicky, což je v případě hooligans často i pravda. Myslím si, že problém hooligans je jedním z hlavních, ne však jediným, proč lidé v České republice nenavštěvují fotbalová utkání v takovém počtu jako v západních zemích Evropy.

K sekundární analýze dat jsem v diplomové práci použil tyto otázky z dotazníku:

Q21. „**Bál/a byste se Vy osobně jít na fotbalový stadion?**“

Možnosti odpovědí pro otázku Q21: *Rozhodně ano*

Spíše ano

Spíše ne

Rozhodně ne

Q23. „**Do jaké míry by Vám na stadionu vadili následující věci**“

Respondenti používali hodnotící škálu od 1 do 5, kde 1 znamenalo, že jim daná věc velmi vadí a 5, že jim daná věc nevadí vůbec. Z baterie výroků, které otázka obsahovala, jsem pro analýzu vybral výrok: **Opilí fanoušci.**

Q25. „**Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. Řekněte mi, prosím, u každého z nich, jak účinný je podle Vás pro vytvoření bezpečnějšího prostředí na stadionech.**“

Respondenti používali hodnotící škálu od 1 do 5, kde 1 znamenalo, že velmi účinný a 5, zcela neúčinný. Z baterie výroků jsem pro svou analýzu vybral výrok: **Zákaz konzumace alkoholu na stadionu.**

Použil jsem také sociodemografického ukazatele: S5. „**Pohlaví respondenta/ky**“

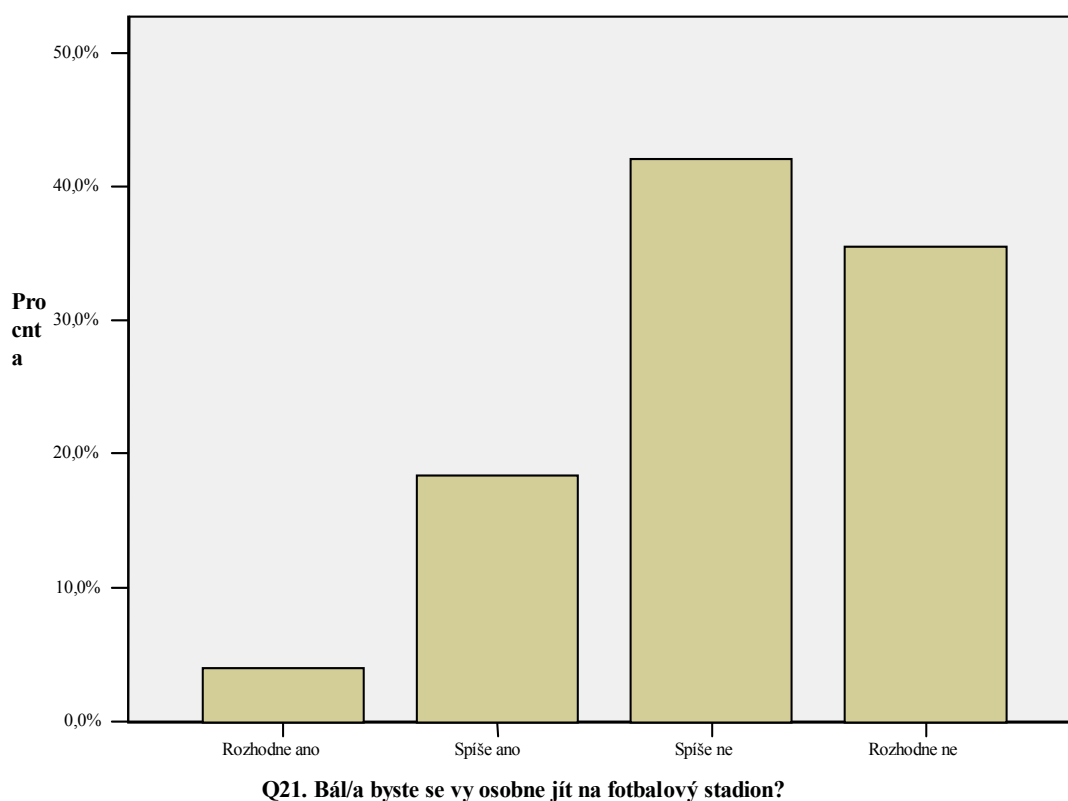
Ke své analýze jsem používal především metodu třídění druhého stupně, tedy kontingenčních tabulek. Tuto metodu jsem vybral záměrně, neboť jsem se snažil najít vztahy a jejich sílu u nominálních nebo ordinálních proměnných. U ordinálních proměnných jsem sledoval také přímou či nepřímou závislost vztahu pomocí koeficientu pořadové korelace gamma.

Všechny kontingenční tabulky, které jsou v této analýze použity, byly testovány pomocí Chí-square testu (ten je možné použít, protože jsou očekávané četnosti dostatečně velké). Jak na hladině alfa 5% tak i 1% test nezávislost znaků zamítá. Proto je možné říci, že závislost mezi použitými proměnnými

existuje. Až na jednu mají kontingenční tabulky v této práci velkou vypovídací hodnotu, neboť žádná z buněk těchto tabulek nemá očekávané četnosti nižší než 5.

Nejprve jsem vytvořil klasický sloupcový graf, aby se projevilo, zda se lidé bojí návštěv fotbalového stadionu v den zápasu, či nikoliv. V grafu níže vidíme, že téměř 4/5 respondentů nemá obavy z návštěvy fotbalového stadionu. Přítomnosti při fotbalovém utkání se naopak bojí kolem 22% respondentů.

Graf 1. Bál/a byste se Vy osobně jít na fotbalový stadion?

Použil jsem procedury Crosstabs, abych získal nějaké detailnější informace. Nejdříve jsem hledal závislost mezi „**Pohlavím respondenta/ky**“ (otázka S5) a otázkou Q21 „**Bál/a byste se Vy osobně jít na fotbalový stadion?**“ Z tabulky (viz Příloha 5, str. XIV) vyplývá, že pohlaví má silný vliv na to zda má jedinec strach navštívit fotbalový stadion v den utkání či nikoli. Z koeficientu gamma

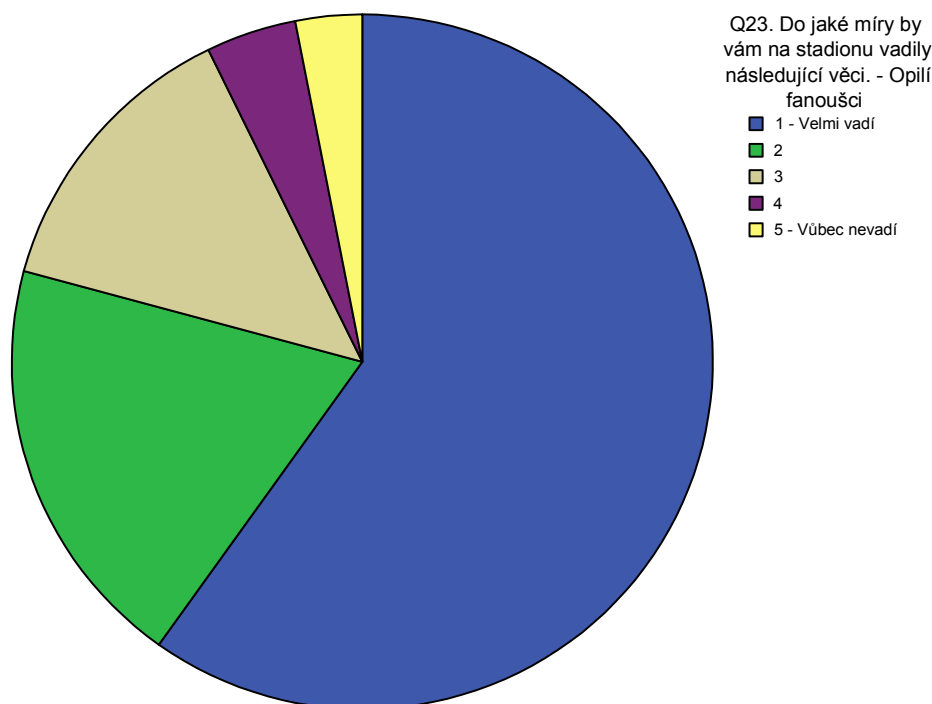
lze také rozpoznat relativně silnou nepřímou závislost vztahu těchto dvou proměnných. Adjustovaná rezidua nám odhalují, že statisticky významní jsou pro nás především muži, kteří se rozhodně nebojí vstoupit do ochozů fotbalových stadionů. Naopak ženy se návštěv utkání spíše bojí. Z tabulky vyplývá, že se návštěvy fotbalového utkání nebojí 77,5% respondentů. Když bychom vzali v úvahu pouze muže, dostali bychom se na 83,1% těch, kteří z návštěvy fotbalového stadionu nemají strach.

Proč ale lidé na fotbalové zápasy nechodí?

Jedním z důvodů jsou právě již zmiňovaní opilí jedinci přítomni na stadionu. Je všeobecně známo, že alkohol může být spouštěčem nebo katalyzátorem agresivního chování jedinců. Na fotbalových stadionech se pravidelně setkáváme s opilými fanoušky, kteří můžou, ale nemusí dělat výtržnosti. Zajímalo mě, jaký postoj k této problematice zaujímají respondenti z hlediska pohlaví.

Ve druhé kontingenční tabulce jsem se snažil najít závislost opět mezi „**Pohlavím**“ a jedním z výroků z otázky Q23: „**Do jaké míry by Vám na stadionu vadily následující věci? – Opilí fanoušci**“. Z této tabulky je zřetelné, že nelibost vůči opilým fanouškům jde napříč pohlavím. Téměř dvěma třetinám respondentů by vadila přítomnost opilých osob na fotbalovém stadionu. Koeficient korelace je opět relativně silný, to platí i o koeficientu gamma, který nám ukazuje nepřímou závislost mezi proměnnými. Zajímavé je celkem vysoké procento mužů, kteří na tento problém nemají vyhraněný názor. Dle adjustovaných reziduí velmi vadí opilci na stadionech především ženám (viz Příloha 6, str. XV). Muži jsou v této otázce tolerantnější. Podíl respondentů bez rozdílu pohlaví, kterým vadí opilí fanoušci, vyjadřuje i následující graf.

Graf 2. Do jaké míry by Vám na stadionu vadily následující věci – Opilí fanoušci

V další kontingenční tabulce se snažím nalézt závislost mezi výroky z otázek Q23 („Do jaké míry by Vám na stadionu vadily následující věci? – Opilí fanoušci“) a Q25 (Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech? – Zákaz konzumace alkoholu na stadionu“). Snažil jsem se tedy vyvrátit nezávislost dvou ordinálních proměnných.

Chi-square test jasně ukázal, že mezi proměnnými existuje nějaký vztah. Problémem však je, že 7 buněk (28% z celkového počtu buněk v tabulce) nedosahuje hodnoty 5, a tudíž může zpochybnit výsledky chí-square testu (viz Přílohy 7, str. XVII).

Z tabulek můžeme vyčíst, že existuje velmi silná závislost mezi těmito znaky, je to celkem logické, lidem, kterým vadí opilci na stadionech, pravděpodobně budou pro zákaz konzumace alkoholu na stadionu a budou tento způsob prevence považovat za velmi účinný. Zajímavé je, že adjustovaná rezidua ukázala jako statisticky významné respondenty, kterým sice vadí opilí fanoušci, ale jsou skeptičtí v účinnost tohoto opatření v praxi. Lidé, kterým „ani

nevadí, ani vadí“ opilí fanoušci, mají spíše skeptický postoj v účinnost zákazu konzumace alkoholu na stadionu. V tabulce (viz Příloha 7, str. XVI) můžeme vidět také přímou závislost proměnných.

K prevenci vzniku a rozvoje hromadného chování se tedy ukázaly jako nosné cesty: technická a organizační opatření; absolutní zákaz prodeje alkoholu na fotbalových stadionech; odreagování psychických tenzí hudebními nahrávkami (na začátku či v pauzách, pozor však na možný opačný dopad); poločasové soutěže pro návštěvníky utkání; podávání informací před zápasem, nebo během přestávky o klubu, hráčích, či funkcionářích; vhodné stylizování se hlasatele do role vůdce publika (na začátku a o přestávkách) a spolutvůrce atmosféry; účelně volené rozhlasové relace na stadionu s využitím autority hráčů a trenérů; výběr a spolehlivá činnost pořadatelů a strážců pořádku.⁷⁹

⁷⁹Mikšík, O.: Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování). Praha, Karolinum 2005

Závěr

Problematika radikálních fotbalových fanoušků je v dnešní době velmi aktuální. Její důležitost spočívá především v přesahu i do jiných vědních oborů než jen do sociologie, například psychologie, sociální psychologie, kriminologie atd. I když je problematika hooligans starší, systematicky zkoumat a řešit se začala až v druhé polovině dvacátého století.

Největším problémem při psaní této práce byl především nízký počet odborné literatury na téma fotbalového chuligánství. V České republice totiž neexistuje systematický výzkum fotbalového chuligánství. Například ve Velké Británii existují samostatná oddělení sociologických kateder, která se zabývají pouze kopanou a radikálními fotbalovými fanoušky, pravdou ale je, že nyní srovnávám nesrovnatelné, Velká Británie je kolébkou jak kopané, tak i moderního fotbalového chuligánství. Kopaná se stala ve Spojeném království, především však v Anglii, celospolečenskou záležitostí, tudíž je logické, že mají výzkum na úplně jiné úrovni než Česká republika.

Sport se stal jednou z celospolečensky důležitých oblastí života. Lidé, kteří přicházejí na fotbalové stadiony jsou velice různorodou směsí individuí a skupin. Fotbaloví diváci se mohou navzájem odlišovat věkem, pohlavím, národností, ale také například svým sociálně-ekonomickým zařazením. Různorodost se odráží i v jejich hodnotových orientacích. Odlišnost hodnotových orientací se může promítnout do vzájemných interakcí a může tak docházet ke střetům, a to jak názorovým, tak postojovým.

Schematicky lze negativní jevy sportovního (fotbalového) diváctví spojené s velkými materiálními škodami a značným počtem zraněných nebo mrtvých rozdělit do těchto kategorií: 1. Hromadné neštěstí – zřícení tribun stadionu, požár na stadionu atd.; 2. Panické reakce – nadměrný počet diváků vpuštěných

na fotbalový stadion, vpuštění obecnstva do již zaplněného sektoru na stadionu atd; 3. Davové střety – útoky znepřátelených skupin diváků proti sobě; 4. Kriminální činy – rabování, organizované útoky, vraždy.⁸⁰ Předložené kategorie nejsou samozřejmě pevné a v realitě se mohou navzájem prolínat.

Jedním z dalších důvodů, proč je fotbalového chuligánství v posledních desetiletích tak aktuální, jsou rostoucí náklady na udržování pořádku před, během a po fotbalových utkáních, náklady na prevenci, či opravy způsobených škod. Vyšší náklady jsou zapříčiněné větším počtem sportovních akcí oproti minulosti, více sportovních (fotbalových) šampionátů rovná se více příležitostí pro chuligány. Jednou z příčin je také vyšší míra prostorové mobility, tj. levné cestování. Fanoušci dnes mají možnost relativně levně cestovat za svým oblíbeným klubem nebo za národním mužstvem po celém světě.

Nejvíce chuligánů se rekrutuje z mládeže od 17 let až po čerstvě dvacetileté, vyjma „vůdců“, ti jsou starší, pracují na manuálních, na nižších úřednických pozicích, jsou nezaměstnaní nebo vydělávají ve sféře šedé ekonomiky, většina z nich pochází z dělnické třídy, není to však pravidlem. Chuligány se stávají i jednotlivci, kteří svým zařazením patří do střední třídy, jejich hlavním motivem bývá odpoutání se od stereotypu všedního života.

Jak už jsem několikrát zmínil, pro hooligans je důležitý styl oblékání a to především ve Velké Británii. Hooligans mezi sebou zápasí v rovině svého oblékání, každá skupina si drží svůj styl a hodnotí oblečení ostatních, jejich cenu a módnost. V České republice se „módní války“ mezi chuligány nekonají, zpravidla podle oblečení nerozpoznáte spartánského chuligána od ostravského.

Hlavním tématem diplomové práce jsou příčiny chování radikálních fotbalových fanoušků, resp. chuligánů. Hlavními důvody, proč se jednotlivec stane chuligánem, jsou samotná osobnost jednotlivce, nefunkční rodina nebo vliv vrstevníků. Tyto důvody mohou vést k tomu, že se jednotlivec připojí

⁸⁰ Štěpánek, M.: Sociálně patologické jevy spojené s činností davů na sportovních (převážně fotbalových) stadionech (Diplomová práce). Praha, UK 2000

k nějaké skupině, neboť potřebuje cítit, že někam patří. Samozřejmě že se fotbalovým chuligánem může stát i jednotlivec z funkční rodiny, který například podlehne sugesci nebo davu.

Fotbalové chuligánství je také politickým problémem, legislativci se s pomocí odborníků snaží zamezit výtržnostem. Nejmodernější politiku proti hooligans mají, podle mého názoru, opět ve Velké Británii, kde se bojuje proti chuligánům nejpečlivěji a také nejdéle. Zbytek světa zatím za Spojeným královstvím v řešení této problematiky značně pokulhává.

České resumé

Se sportem se v dnešní době člověk střetává prakticky na každém kroku. Sport se stal jednou z celospolečensky důležitých oblastí života. Dá se říci, že se sport během dvacátého století stal důležitou institucí.

Tato studie se zabývá kopanou, resp. problémem fotbalového chuligánství. Kde se vzalo, jak vypadá situace v různých zemích evropského kontinentu, ale především pátrá po příčinách a důvodech fotbalového chuligánství.

Lidé přicházející na stadiony a jiná sportoviště jsou velice různorodou směsicí jednotlivců či skupin. Sportovní diváci se mohou navzájem odlišovat věkem, pohlavím, národností, ale také například svým sociálně-ekonomickým zařazením. Tato různorodost se odráží i v jejich hodnotových orientacích. Tato odlišnost hodnotových orientací se může promítnout do vzájemných interakcí a může tak docházet ke střetům, a to jak názorovým, tak postojovým.

Důležité je podle mého ptát se, odkud tito lidé pocházejí, tzn. z jakých sociálních vrstev, jaké jsou příčiny jejich chování (osobnost, vliv rodiny, školy, vrstevníků), zajímají se o sport nebo jen potřebují vybit frustraci ze svého života, proč se zrovna zaměřili na fotbal atd.

English resumé

This study is about football hooliganism. In these days every single person meets the sport practically every day. Sport became the one of the all-socially important spheres of the life. We can say that the sport became the very important institution through the twentieth century.

This study engages in football, resp. in problem of football hooliganism. Where it came from? How does the situation look in different European countries? Last but not least, the study search for motives and causes of football hooliganism.

People which come to the stadiums and other sport facilities are very heterogeneous mix of individuals and groups. Sports spectators can mutually differ in age, sex, nationality but also in social economic status. We can observe this difference in their value orientations. This heterogeneity of value orientations can project to reciprocal interactions and it can haunt to opinion conflicts so as attitude conflicts.

It is necessary to ask, where comes this people from, it means from which social stratas, which are the main causes of their behavior (personality, influence of family, influence of school, influence of contemporaries), are they interested in sport or they only need discharge frustration of their life, why did they aim at football etc.

Použitá literatura a další zdroje:

Odborná literatura:

- Buriánek J.:* **Sociologie.** Praha, Fortuna 1996
- Čermák, V., Linhart, J.:* **Sociologie sportu.** Praha, Olympia 1986
- Giddens, A.:* **Sociologie.** Praha, Argo 1999
- Goffman, E.:* **Stigma (Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity).** Praha, SLON 2003
- Hartl, P.:* **Psychologický slovník.** Praha, Budka 1993
- Hrčka, K.:* **Sociální deviace.** Praha, SLON 2001
- Le Bon, G.:* **Psychologie davu.** Praha, KRA 1994
- Keller, J.:* **Úvod do sociologie.** Praha, SLON 1997
- Kreidl, M., Vlachová, K.:* **Rise and decline of right-wing extremism in the Czech republic in the 1990s.** Working Papers. Sociologický ústav AV 1999
- Machonin, P., Tuček, M. a kolektiv:* **Česká společnost v transformaci.** Praha, SLON 1996
- Mareš, M.:* **Pravicový extrémismus a radikalismus v ČR.** Brno, Barrister&Principal 2003
- Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.:* **Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury.** Brno, Barrister&Principal 2004
- Matoušek, O., Kroftová, A.:* **Mládež a delikvence.** Praha, Portál 2003
- Merton, R.K.:* **Studie ze sociologické teorie.** Praha, SLON 2000
- Mikšík, O.:* **Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování).** Praha, Karolinum 2005
- Mucha, I.:* **Sociologie (Základní texty).** Pelhřimov, Tiskárna a vydavatelství 999 2004
- Munková, B.:* **Sociální deviace.** Praha, Karolinum 2001
- Novotný, J.:* **Ekonomika sportu.** Praha, ISV 2000

- Peliš, M.: Modern Society, Sport, and Lifestyle - Together Forever.* Praha, UK 2006 (<http://web.ff.cuni.cz/~pelis/SpoModSoc.pdf>)
- Peliš, M.: Sport – kulturní fenomén.* Praha, FTVS UK 2003
(<http://web.ff.cuni.cz/~pelis/SpoCult.pdf>)
- Slepička, P.: Sportovní diváctví.* Praha, SPN 1990
- Směkal, V.: Pozvání do psychologie osobnosti.* Brno, Barrister&Principal 2004
- Štěpánek, M.: Sociálně patologické jevy spojené s činností davů na sportovních (převážně fotbalových) stadionech* (Diplomová práce). Praha, UK 2000
- Thompson, K.: Klíčové citace v sociologii.* Brno, Barrister&Principal 2001
- Veblen, T.: Teorie zahálčivé třídy.* Praha, SLON 1999
- Večerka, K. a kol.: Jak na fotbalové výtržníky.* Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci 1993
- Williams, J.: Fact sheet 1: Football and football hooliganism.* Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001
(<http://www.le.ac.uk/snccfr/research/fsheets/fofs1.html>)
- Williams, J.: Fact sheet 2: Football stadia after Taylor.* Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001
(<http://www.le.ac.uk/snccfr/research/fsheets/fofs2.html>)
- Williams, J.: Fact sheet 6: Racism and football.* Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001 (<http://www.le.ac.uk/snccfr/research/fsheets/fofs6.html>)
- Williams, J.: Fact sheet 8: British football on television.* Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001
(<http://www.le.ac.uk/snccfr/research/fsheets/fofs8.html>)
- Williams, J.: Fact sheet 11: Branding, sponsorship and commerce in football.* Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001
(<http://www.le.ac.uk/snccfr/research/fsheets/fofs11.html>)

Williams, J.: Fact sheet 13: A Profile of FA Premier League Club Supporters in 2000. Leicester, Sir Norman Chester center for football research 2001 (<http://www.le.ac.uk/snccfr/research/fsheets/fofs1.htm13>)

Wilson, E.O.: O lidské přirozenosti. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1993

Kol. autorů: Svět devadesáti minut I. Praha, Olympia 1976

Kol. autorů: Svět devadesáti minut II. Praha, Olympia 1976

Kol. autorů: Velký sociologický slovník. Praha, Karolinum 1996

Kol. autorů: Tématická encyklopedie Larousse – Lidská společnost. Praha, Albatros 2001

Beletrie:

King J.: Fotbalová fabrika. Praha, BB art 2003

Film:

Alexander, L.: Green street hooligans. USA/UK, Warner Bros. Entertainment Inc. 2005

King, J., Love, N.: The football factory. UK, Vertigo films 2004

Smyczek, K., John, R.: Proč? ČSSR, Filmové studio Barrandov 1987

Data z výzkumu:

Návštěvnost fotbalových stadionů (Studie pro klienta AC Sparta Praha). Praha, MillwardBrown Czech Republic s.r.o. 2005

Přílohy:

Příloha 1

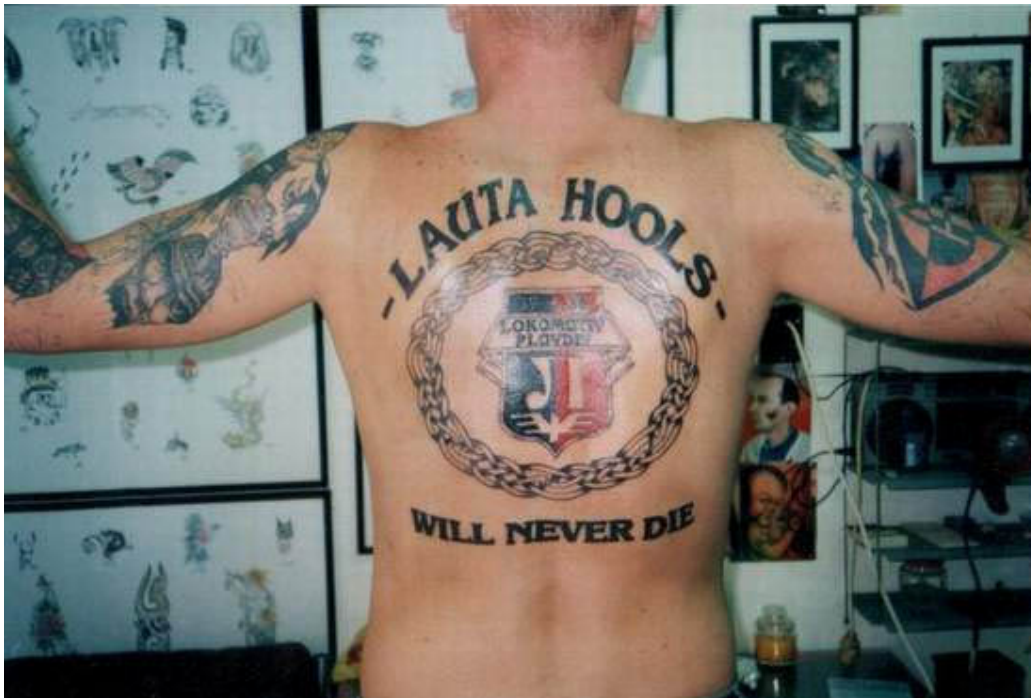
Příklad prezentace ultras - fotbaloví ultras FK Teplice

Příloha 2

Tetování hooligans - fanoušek nizozemského klubu Ajax Amsterdam

Příloha 3

Tetování hooligans - fanoušek fotbalového klubu Lokomotiv Plovdiv

Příloha 4

(Originální fotografie a text z potyčky chuligánů 1.FC Brno proti chuligánům klubu AC Sparta Praha. Vyjmuta z internetové stránky Johnny Kentus Gang – www.jkg.hooligans.cz; text je ponechán bez zásahů autora, autor se s textem článku neztotožňuje)

SPARTA - BRNO; na podzim ne, na jaře už ano - 19. 05. 2005

15.5.2005, neočekávanější datum od listopadu 2004 na brněnské hools scéně. Je jasné, že dostat se nepozorovaně do Prahy ve velkém počtu bude oříšek. To ještě brněnští hools netuší, že postaví pouhou padesátku lidí, ostatní brněnští hooligans na klání roku nemají čas. Odhady 14dní předem vypadají slibně, Brno 70ks, Slovan 40ks, a rozhodneme se i kontaktovat KT (*Klatovy – poznámka autora*) + Plzeň a ti mluví o 15ks. To by mělo na Spartu stačit a ještě pár dní před měřením sil se hýří optimismem..Poslední dny ale nastává zlom, a hodně kvalitních lidí odřikává účast, i Slovan hlásí, že sestava bude o něco "horší" a méně početnější než obvykle. Dobrá zpráva den před výletem přichází jen z KT a Plzně. Ráno je poměrně jasné, že koalice bude mezi 90-100ks. Cesta probíhá velmi konspirativně pomocí map, za které by se nemusela stydět ani teroristická buňka, a to od vyjetí až po místo střetu, stále máme obavy z policie a tak nemáme čas se ani vyhecovat, mlčíme i cestou k bojišti, kde už z dálky slyšíme spartánské chorály, ale je nám jasné jedno, jak nás chytí policie, tak si nás Sparta pořádně vychutná stejně jak my ji na podzim. Fotky z tohoto dne začínají na místě posledního srazu, kam se po malých skupinkách přesouváme:

Nenápadné čekání na další naše skupiny, které jsou ještě na cestě

Už víme, kde jsou spartáni, posledních 300metrů aneb Síly Zla už přichází, od Devíti bran...

Poslední zatáčka, spartáňové jsou na dohled, jsme na místě

Spartáňové naproti, naše koalice se trochu zmateně seřazuje

Spartáňové se rozhodnou nabíhat už z dálky, koalice nabíhat na takovou dálku nehodlá

Spartáané a koalice jdou poměrně pomalým krokem k sobě

Poslední metry než to vypukne

Jde se na věc

První vteřiny boje

Boj bude ve velkém chumlu, kdo padne na zem, tomu se to nebude rentovat, přední spartánská linie v tuto chvíli nápor koalice ještě zvládá

Na zemi první dva ležící, spící sparťani, z obou stran zaznívají hlasy pro přerušení fightu

někteří chtějí přerušit, jiní se ale rvou dál

Dle Sparty klíčový okamžik, na malinkou chvíli se boj zastavuje

Aby se v zápětí znovu rozhořel, aniž by se ležící dočkali pomoci..

Koalice využívá tohoto okamžiku a zatlačí spartány k plotu

Spartané bití u plotu, začátek jejich konce

Další klíčový okamžik bitvy, někteří spartané obklíčení a bití u plotu řeší útekem z bojiště

Někteří spartáni co dostávali u plotu končí K.O.

Horší polovina Sparty ukazuje koalici záda aneb Sparta prchající

Vytahování zapadlého jazyka

Dohrávání osobních soubojů u plotu

Waterloo v podání Sparty - kdo neleží, klečí..

Turecký posed nejmenovaného židovského hodnostáře...)

Je konec, 15.5.2005 koalice Brna, Slovanu a Klatov s Plzní rozdrtila dlouholetého rivala-pražskou Spartu..

Kontingenční tabulky:

Příloha 5

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	31,924 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	32,507	3	,000
Linear-by-Linear Association	28,961	1	,000
N of Valid Cases	553		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,20.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Contingency Coefficient	,234			,000
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,398	,063	-5,790	,000
	Spearman Correlation	-,238	,040	-5,741	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,229	,041	-5,524	,000 ^c
N of Valid Cases		553			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Crosstab

			Q21. Bál/a byste se vy osobně jít na fotbalový stadion?				Total
			Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	
S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.	Muž	Count	12	51	151	158	372
		% within S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.	3,2%	13,7%	40,6%	42,5%	100,0%
		% within Q21. Bál/a byste se vy osobně jít na fotbalový stadion?	54,5%	50,0%	64,8%	80,6%	67,3%
	% of Total	2,2%	9,2%	27,3%	28,6%	67,3%	
	Adjusted Residual	-1,3	-4,1	-1,1	5,0		
	Žena	Count	10	51	82	38	181
% within S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.		5,5%	28,2%	45,3%	21,0%	100,0%	
% within Q21. Bál/a byste se vy osobně jít na fotbalový stadion?		45,5%	50,0%	35,2%	19,4%	32,7%	
% of Total		1,8%	9,2%	14,8%	6,9%	32,7%	
Adjusted Residual		1,3	4,1	1,1	-5,0		
Total	Count	22	102	233	196	553	
	% within S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.	4,0%	18,4%	42,1%	35,4%	100,0%	
	% within Q21. Bál/a byste se vy osobně jít na fotbalový stadion?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	4,0%	18,4%	42,1%	35,4%	100,0%	
	Adjusted Residual						

Příloha 6

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	30,663 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	32,259	4	,000
Linear-by-Linear Association	23,454	1	,000
N of Valid Cases	553		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,56.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Contingency Coefficient	,229			,000
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,443	,074	-5,857	,000
	Spearman Correlation	-,230	,038	-5,540	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,206	,037	-4,945	,000 ^c
N of Valid Cases		553			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Crosstab

			Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci					Total
			1 - Velmi vadí	2	3	4	5 - Vůbec nevadí	
S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.	Muž	Count	193	85	61	18	15	372
		% within S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.	51,9%	22,8%	16,4%	4,8%	4,0%	100,0%
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	58,3%	79,4%	81,3%	78,3%	88,2%	67,3%
	Žena	Count	138	22	14	5	2	181
		% within S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.	76,2%	12,2%	7,7%	2,8%	1,1%	100,0%
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	41,7%	20,6%	18,7%	21,7%	11,8%	32,7%
Total		Count	331	107	75	23	17	553
		% within S5 Zaznamenejte pohlaví respondenta.	59,9%	19,3%	13,6%	4,2%	3,1%	100,0%
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	59,9%	19,3%	13,6%	4,2%	3,1%	100,0%

Příloha 7

Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci * Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu Crosstabulation

			Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu					Total
			1 - Velmi účinný	2	3	4	5 - Zcela neúčinný	
Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	1 - Velmi vadí	Count	137	91	66	15	21	330
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	41,5%	27,6%	20,0%	4,5%	6,4%	100,0%
		% within Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu	86,2%	62,3%	42,0%	36,6%	42,9%	59,8%
		% of Total	24,8%	16,5%	12,0%	2,7%	3,8%	59,8%
		Adjusted Residual	8,0	,7	-5,4	-3,1	-2,5	
2		Count	8	32	46	13	8	107
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	7,5%	29,9%	43,0%	12,1%	7,5%	100,0%
		% within Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu	5,0%	21,9%	29,3%	31,7%	16,3%	19,4%
		% of Total	1,4%	5,8%	8,3%	2,4%	1,4%	19,4%
		Adjusted Residual	-5,4	,9	3,7	2,1	-,6	
3		Count	6	14	31	10	14	75
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	8,0%	18,7%	41,3%	13,3%	18,7%	100,0%
		% within Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu	3,8%	9,6%	19,7%	24,4%	28,6%	13,6%
		% of Total	1,1%	2,5%	5,6%	1,8%	2,5%	13,6%
		Adjusted Residual	-4,3	-1,6	2,7	2,1	3,2	
4		Count	4	5	12	1	1	23
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	17,4%	21,7%	52,2%	4,3%	4,3%	100,0%
		% within Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu	2,5%	3,4%	7,6%	2,4%	2,0%	4,2%
		% of Total	,7%	,9%	2,2%	,2%	,2%	4,2%
		Adjusted Residual	-1,2	-,5	2,6	-,6	-,8	
5 - Vůbec nevadí		Count	4	4	2	2	5	17
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	23,5%	23,5%	11,8%	11,8%	29,4%	100,0%
		% within Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu	2,5%	2,7%	1,3%	4,9%	10,2%	3,1%
		% of Total	,7%	,7%	,4%	,4%	,9%	3,1%
		Adjusted Residual	-,5	-,3	-1,5	,7	3,0	
Total		Count	159	146	157	41	49	552
		% within Q23. Do jaké míry by vám na stadionu vadily následující věci. - Opilí fanoušci	28,8%	26,4%	28,4%	7,4%	8,9%	100,0%
		% within Q25. Jak řešit problematiku násilí a rasismu na stadionech. - Zákaz konzumace alkoholu na stadionu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	28,8%	26,4%	28,4%	7,4%	8,9%	100,0%

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Contingency Coefficient	,404			,000
Ordinal by Ordinal	Gamma	,450	,047	9,066	,000
	Spearman Correlation	,358	,039	9,001	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,293	,044	7,175	,000 ^c
N of Valid Cases		552			

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.
- c. Based on normal approximation.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	107,757 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	111,248	16	,000
Linear-by-Linear Association	47,157	1	,000
N of Valid Cases	552		

- a. 7 cells (28,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,26.